

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta

**Vliv vysokoškolského studia v kombinované formě
na vztahy v partnerství**

bakalářská práce

Autor práce: Soňa Válečková
Studijní program: Rehabilitace
Studijní obor: Rehabilitační – psychosociální péče o postižené děti, dospělé a seniory
Vedoucí práce: doc. Ing. Lucie Kozlová, Ph.D.

Datum odevzdání práce: 14. 8. 2013

Abstrakt

Předložená bakalářská práce „Vliv vysokoškolského studia v kombinované formě na vztahy v partnerství“ poukazuje v širších souvislostech na změny v partnerském soužití v současné době a seznamuje nás s okolnostmi, které mohou mít vliv na vývoj vztahu mezi partnery. Jednou z těchto okolností, která může převážně negativně ovlivnit partnerský vztah, je vysokoškolské studium v kombinované formě jednoho z partnerů. V České republice stále není běžnou záležitostí, aby se na pracích v domácnosti a péči o děti rovnoměrně podíleli jak žena, tak i muž. Vysokoškolské studium jednoho z partnerů, může nastolit problém v partnerském vyjednávání, jak sladit dvě pracovní (studijní) kariéry s péčí o partnerský vztah, domácnost a děti. Obecně tato situace může vést k mnoha konfliktním střetům mezi partnery, které mohou v krajním případě vyústit v rozchod nebo rozvod, protože vysokoškolské studium v kombinované formě není krátkodobou záležitostí, ale trvá tři až pět let. Podstatným faktorem k zvládnutí tohoto dlouhodobého zátěžového období pro partnerský vztah, je především rovnoměrnější rozdělení rolí mezi partnery, k čemuž je nutné přidat i vzájemné oboustranné pochopení, toleranci a podporu, bez vyvolávání zbytečných konfliktů.

Cílem mé bakalářské práce bylo zjistit, zda jsou partnerské vztahy ovlivněny vysokoškolským studiem v kombinované formě, a zda se projeví rozdíly v dopadu na partnerské vztahy, když studuje muž nebo žena. Prvním dílčím cílem bylo zjistit, které oblasti partnerského soužití jsou nejvíce negativně ovlivněny v období vysokoškolského studia v kombinované formě jednoho z partnerů, druhým dílčím cílem bylo zjistit, zda může vlivem vysokoškolského studia v kombinované formě jednoho z partnerů dojít až k rozpadu partnerského vztahu (rozvod, rozchod). Na základě zvolených cílů byly stanoveny dvě hypotézy. První hypotéza „*Vysokoškolské studium v kombinované formě má negativní vliv na vztahy v partnerství*“ a druhá hypotéza „*Partnerský vztah je negativně ovlivněn, když studuje žena*“. K získání potřebných informací jsem použila kvantitativní výzkum, který byl realizován formou dotazníkového šetření. Dotazník použitý v rámci realizovaného výzkumu byl koncipován jako 19položkový a využito bylo především otázek otevřených a polozavřených (viz příloha). Výběrový soubor

tvořili studenti kombinovaného studia Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, žijící v partnerském vztahu nebo manželství. Celkový počet respondentů pro zpracování hlavního výzkumu čítal 146, z toho 110 žen a 36 mužů. Závěry při srovnání odpovědí žen a mužů je nutné z tohoto důvodu vnímat s ohledem na jejich celkový poměr. Byla využita analýza kategoriálních dat a statistické zpracování údajů dotazníkového šetření bylo provedeno pomocí třídění druhého stupně. Hodnověrnost hypotéz byla testována chí kvadrát testem (viz graf 14 a 17). Výsledky dotazníkového šetření jsou prezentovány v grafech. První hypotéza „*Vysokoškolské studium v kombinované formě má negativní vliv na vztahy v partnerství*“ byla potvrzena. Z výsledků vyplynulo, že v období studia došlo u respondentů v partnerském svazku k nárůstu neshod, a to především v oblasti péče o partnerský vztah a v péči o domácnost, čímž jsem zároveň získala odpověď na jeden z dílčích cílů. Druhá hypotéza „*Partnerský vztah je negativně ovlivněn, když studuje žena*“ nebyla potvrzena. U obou pohlaví se vyskytují neshody v partnerském vztahu v období jejich vysokoškolského studia v kombinované formě, ale neprokázal se statisticky významný rozdíl negativního dopadu studia ženy na partnerský vztah.

Diskuse je zaměřena na porovnání výsledků mého výzkumného šetření s výsledky jiných dostupných sociologických studií týkajících se podobné problematiky.

Partnerské vztahy jsou ovlivněny vysokoškolským studiem v kombinované formě převážně negativně, ale v malém procentu se vyskytoval i pozitivní přínos pro partnerský vztah, jako jsou zlepšení komunikace mezi partnery nebo partner převzal plně odpovědnost, začal sám více pomáhat partnerce a věnovat se dětem, došlo také k uzavření nového manželství. Překvapující byl vyšší procentuální počet rozvodů u mužů než u žen v průběhu jejich vysokoškolského studia na ZSF i vzhledem k vzájemnému poměru mužů a žen ve sledovaném výzkumném souboru. Je otázkou, proč tomu tak je. Blíže specifikovat by tuto problematiku mohl kvalitativní výzkum.

Klíčová slova: gender, individualizace ve společnosti, rodina, partnerské vztahy, manželství, nesezdané soužití, vzdělávání dospělých.

Abstract

The bachelor thesis "Influence of Master's Studies in combined form on the relationships in partnership" highlights the broader context of the changes in cohabiting and simultaneously acquaints us with the circumstances that may affect the development of the relationship between partners. One of these circumstances, which may largely affect the relationship, is the higher education in combined form one of the partners. In the Czech Republic, it is still not common to share domestic work and childcare equally between woman and man. Higher study of one of the partners can bring a problem in partner negotiations of how to reconcile the two work (study) career with the care of the relationship, household and children. Generally, this situation can lead to many conflicts between partners, which may even result in a breakup or divorce, because higher education in the combined form is not a short-term issue, but it takes three to five years. An important factor to deal with this long-term stress to the relationship is primarily balanced distribution of roles between the partners, which is necessary to add to a reciprocal mutual understanding, tolerance and support, without raising unnecessary conflicts.

The goal of this study was to determine whether the relationships affected university studies in a combined form, and whether there exist differences in the impact on relationships when man or woman is studying. The first objective was to determine which areas of partnership are the most negatively affected in the Master's Studies in combined form one of the partners, the second objective was to determine whether the influence of higher studies in combined form one of the partners lead to the disintegration of a relationship (divorce , gauge). Based on the selected targets, two hypotheses were set: (1) "Higher education in combined form has a negative impact on relations in the partnership" and (2) "a relationship is negatively affected when woman is studying." To obtain the necessary information I used quantitative research that was conducted through a questionnaire survey. The questionnaire used in the framework of the research had 19 items and mainly open and semi-open questions were used (see Annex). The sample consisted of students of the combined study of Health and Social Care at the University of South Bohemia in the Ceske Budejovice, living in a

relationship or married. The total number of respondents for the research process numbered 146, of which 110 were women and 36 were men. Conclusions when comparing the responses of women and men need therefore to be viewed with regard to their overall relationship. Categorical data analysis and statistical processing of the data survey was carried out by sorting the second stage. Authenticity hypothesis was tested by chi-square test (see Figures 14 and 17). The results of the survey are presented in graphs. The first hypothesis "Higher education in combined form has a negative impact on relations in the partnership" has been confirmed. The results showed that during the study, respondents in partnership increase the volume of disagreements, especially in caring for the couple and in the care of the household, so I also got the answer to one of the goals. The second hypothesis, "a relationship is negatively affected when studying the woman", was not confirmed. For both sexes, there are differences in the relationship between their university studies in a combined form, but did not show a statistically significant negative impact of the study on women partner in the relationship.

Discussion is focused on comparing the results of my research with the results of other sociological studies on similar issues.

Partnerships are affected by university studies in combined form predominantly negatively, but a small percentage also positive contribution to the relationship was found, such as improving communication between partners or partner took full responsibility, began to help more and partner worked with children, and some partners even remarried. Surprising was the higher percentage of divorces in men than in women during their undergraduate studies at ZSF also due to the mutual relationship between men and women. The question is why this is so. To specify if this issue needs a qualitative research.

Keywords: gender, individualisation in society, family, relationships, marriage, cohabitation, adult education.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to - v nezkrácené podobě - elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 14. 8. 2013

.....

(jméno a příjmení)

Poděkování

Ráda bych poděkovala doc. Ing. Lucii Kozlové, PhD., za její připomínky a cenné rady, které mi pomohly při zpracování této bakalářské práce.

Obsah

Úvod	11
1 SOUČASNÝ STAV	13
1.1 Gender – základní pojmy	13
1.1.1 Pohlaví a gender.....	13
1.1.2 Genderová socializace	14
1.1.3 Rodová role, genderová role	14
1.1.4 Genderové stereotypy	15
1.2 Individualizovaná společnost a soukromé vztahy	17
1.2.1 Individualizace ve společnosti	17
1.2.2 Soukromé vztahy v individualizované společnosti	18
1.3 Rodina, manželství a nesezdaná soužití	19
1.3.1 Definice rodiny	19
1.3.2 Role a funkce rodiny	19
1.3.3 Manželství.....	20
1.3.4 Nesezdaná soužití	20
1.3.5 Formy uspořádání současné rodiny	22
1.3.6 Mateřství, otcovství a genderové stereotypy	23
1.3.6.1 Aktivní otcovství.....	24
1.4 Měnicí se role muže a ženy v postmoderní rodině	25
1.4.1 Dělbba práce v rodině	25
1.4.2 Dělbba domácích prací a péče o děti	27
1.4.3 Organizace profesních životů v páru v české společnosti	28
1.5 Mezilidské vztahy v současné společnosti a rodina	30
1.5.1 Mezilidské vztahy	30
1.5.2 Partnerské vztahy	31
1.5.3 Vztahy v rodině, rodinné interakce	32
1.5.4 Rozvody a rozchody partnerů	33
1.5.4.1 Rozvody a rozchody v ČR	34

1.6	Vzdělávání dospělých.....	35
1.6.1	Význam vzdělávání dospělých	35
1.6.2	Celoživotní učení	36
1.6.3	Specifika učení dospělých	37
1.6.4	Vzdělávání a genderová segregace na trhu práce	38
2	Cíle výzkumu a hypotézy	40
2.1	Cíle výzkumu	40
2.2	Hypotézy výzkumu	40
3	Metodika	41
3.1	Použité techniky výzkumu.....	41
3.2	Charakteristika souboru	42
4	Výsledky dotazníkového šetření	43
4.1	Vyhodnocení	43
4.2	Statistické vyhodnocení a ověření hypotéz	59
5	Diskuse	63
6	Závěr	71
7	Seznam informačních zdrojů.....	74
8	Přílohy.....	78

Seznam použitých zkratk

- CNP-K: Civilní a nouzová připravenost – kombinované studium, magisterské
- OSN-K: Ošetřovatelství nevybraných klinických oborech – kombinované studium, magisterské
- OO-K: Ochrana obyvatelstva se zaměřením na CBRNE - kombinované studium, bakalářské
- RPB-K: Rehabilitační psychosociální péče o postižené děti, dospělé a seniory - kombinované studium, bakalářské
- RPN-K: Rehabilitační psychosociální péče o postižené děti, dospělé a seniory - kombinované studium, magisterské
- SP-K: Sociální práce ve veřejné správě - kombinované studium, bakalářské
- ZL-K: Zdravotní laborant - kombinované studium, bakalářské
- ZSF: Zdravotně sociální fakulta

Úvod

Ke zpracování své bakalářské práce jsem si zvolila téma, které se zabývá možnostmi vlivu vysokoškolského studia v kombinované formě na vztahy v partnerství (manželství a nesezdaná soužití) z pohledu genderu. Toto téma jsem si zvolila na základě vlastních zkušeností ze svého osobního partnerského soužití i na základě podobných zkušeností spolužaček z ročníku. Zajímalo mne, jestli také ostatní studující mají zkušenosti se změnami ve svých partnerských vztazích v průběhu jejich vysokoškolského studia v kombinované formě na Zdravotně sociální fakultě. Zajímal mne jejich názor a vnímání této problematiky z pohledu jak studujících žen, tak i studujících mužů. Jejich negativní i pozitivní zkušenosti, které v partnerském soužití v období svého kombinovaného studia zaznamenali, a kterou oblast nebo oblasti partnerského soužití to nejvíce ovlivnilo. Dalším důvodem, který mne v souvislosti s tématem mé bakalářské práce zajímal, byl, zda se prokáže negativní vliv na partnerský vztah, pokud studuje žena. Řada žen v současné době studuje vysokou školu kombinovanou formou a každou z nich k tomuto rozhodnutí vedly individuální okolnosti i různá motivace. Buď se žena pro studium rozhodne sama, s předpokladem, že jí VŠ pomůže získat lepší zaměstnání s vyšším finančním ohodnocením, nebo je na ni zaměstnavatelem vyvinut tlak, že si musí doplnit či zvýšit vzdělání nebo přijde o svou pozici v zaměstnání či bude propuštěna. Nesmíme také opomenout, že podstatný vliv na rozhodnutí jít studovat vysokou školu mají samozřejmě osobní ambice, potřeba seberealizace i v současné době určitý kariérismus žen. Tímto vzniká problém, jak skloubit roli partnerky-matky-studentky-zaměstnankyně. Zvládnutí těchto rolí souběžně způsobuje značnou psychickou zátěž hlavně ženy, která musí dobře plnit jak svou profesní roli, aby zajistila v dnešní době také nezbytný finanční příjem rodiny a přitom se věnovat dětem, domácnosti i partnerovi. Z těchto důvodů může nastat v partnerství mnoho konfliktních situací, kdy na základě výše zmíněných okolností vzniká snaha ženy alespoň část každodenních povinností přenést na partnera, u kterého očekáváme chování „skutečného partnera“ na, kterého se můžeme spolehnout, a který pomůže kdykoliv v zátěžových situacích ovlivňující chod rodiny. Více konfliktních situací může samozřejmě nastat i v partnerském soužití pokud studuje VŠ v kombinované formě

muž, ale předpokládám, že důvody konfliktních střetů budou odlišné. Současná doba přináší mnohé změny nejen ve struktuře rodiny ale i v partnerských vztazích. Lidé již nechtějí být definováni do daných sociálních pozic a rolí. A právě rostoucí individualizace mužů i žen a s ní spojený společenský tlak na vlastní rozvoj a seberealizaci ve veřejné a pracovní sféře, stále naráží na bariéry společenského systému s projevy určitých genderových nerovností. V České republice stále není běžné, aby se na péči o děti, pracích v domácnosti apod. podíleli rovnoměrně jak žena, tak muž. Problém ve sladování dvou pracovních kariér s péčí o děti, domácnost a soukromým životem obecně může vést k mnoha konfliktním situacím mezi partnery, jejichž následkem může být rozchod nebo rozvod.

1 SOUČASNÝ STAV

1.1 Gender – základní pojmy

1.1.1 Pohlaví a gender

Pojem **pohlaví** (anglicky „sex“) je užíván tam, kde se hovoří o biologických rozdílech mezi mužem a ženou. Toto označení zahrnuje v podstatě všechno, co odlišuje muže a ženu na biologické úrovni. Jedná se o rozdíly, které jsou z kulturně - společenského hlediska a jeho vývoje konstantní, které existovaly a existují ve všech minulých i současných lidských seskupeních a společnostech. Pohlaví má vícesložkový charakter (pohlaví chromozomální, pohlaví gonadální, pohlaví vnějších genitálií, pohlaví vnitřních genitálií, hormonální pohlaví, psychosexuální mozková centra predisponující jádrovou pohlavní identitu, fenotypické pohlaví). Na základě uvedeného, by bylo možná přesnější užívat plurál a hovořit o „pohlavích“ než o pohlaví jediném (Janošová, 2008, s. 39).

Gender (česky rod, používán také výraz „sociální pohlaví“) je výrazem pro ty rozdíly mezi ženami a muži, které nejsou dány základními fyzickými rozdíly, ale rozlišováním podle psychických a sociálních projevů (styl chování, oblékání, slovní i mimoslovní komunikace apod.), a jež nejsou dány biologicky, ale výchovou v určité společnosti či kultuře – mohou se lišit jak v čase, tak v rámci jedné kultury i mezi kulturami (Sedláček, 2008).

Na genderu je ze sociologického pohledu podstatné, že je ho možné, coby sociální konstrukt, měnit. Není pevný ani závazný, existuje pouze na základě sociálních norem. Jde o roli, k níž může každý přidávat vlastní obsah. Není dopředu dáno, jaká jeho podoba je správná nebo špatná. Přitom je nám vštěpován již od narození a stává se součástí naší identity (Fafejta, 2004). Od narození jsou děti vychovávány pouze v jednom genderu ze dvou: mužském nebo ženském. Mužství nebo ženství nám určuje, jaké schopnosti máme a jaké ne, z toho pro nás plynou povinnosti a očekávání, kterým musíme dostát. Společnost má za to, že jde o věc přirozenou a ani to nemůže být jinak. Pohlavím nám byla určena norma, podle které se k nám má okolí chovat. Počítá se

s tím, že si tuto normu jedinec pohlaví ženského či mužského bude postupně osvojoval a chovat se podle ní. I sami sebe vnímáme většinou skrze gender. Z toho důvodu odmítají mnozí muži žehlit a ženy vyměňovat žárovky, protože jsou přesvědčeni, že se takovéto činnosti neslučují s jejich pohlavím. Biologické rozdíly jsou zvyrazňovány socializací, rozdíly mezi pohlavími jsou umocňovány rozdíly genderovými. Mnohé z toho, co jednoznačně považujeme za přirozené, je tak někdy více, jindy méně sociálně zkonstruované (Fafejta, 2004).

1.1.2 Genderová socializace

Vyjadřuje proces učení se mužským a ženským rolím, ve kterém si už od útlého věku osvojujeme sociální normy, hodnoty, utváříme si vlastní „já“. Jedinec se učí, jak by se měl jako holčička/žena nebo chlapeček/muž chovat, vyjadřovat, oblékat, ale třeba i projevoval vůči svému okolí. Utváří si svoji **genderovou identitu**. Zvlášť intenzivně probíhá socializace v rané fázi dětství, ale do jisté míry pokračuje po celý život. Primárně probíhá socializace v rodině, poté ve škole, mezi vrstevníky a samozřejmě nás socializuje také jazyk a média (Sedláček, 2008).

1.1.3 Rodová role, genderová role

Rodová role je souhrnem představ o tom, jací muži a ženy ve skutečnosti jsou, i s popisem obecně sdílených přesvědčení o tom, jací by muži a ženy měli být. Jedinec v této roli vyjadřuje to, kým se cítí být, i to, jak chce být druhými vnímán. Spektrum maskulinních či femininních projevů může u daného jedince odpovídat jeho pohlavní příslušnosti, ale může s ní být i zcela v rozporu. Normativní složka každé role s sebou nese také společenský tlak na přijetí požadavků, které z ní vyplývají. Váží se k ní sankce, jejichž přísnost je dána mírou demokracie a pluralizace příslušné společnosti (Janošová, 2008).

Genderová role často zahrnuje i vnější projevy, s nimiž se jedinec příliš neztotožňuje. K roli patří i takové projevy, které jsou užívány za účelem zisknosti, nebo jako projev sociální konformity. Realizace genderové role tedy nevyplývá pouze z prožívání sebe sama jakožto muže či ženy, ale vypovídá jistým způsobem i o míře

konformity nositele s jeho okolím (Janošová, 2008). Socializace se stává úspěšnou, když se ztotožníme s genderovou identitou, která nám byla přisouzena, když ji nezpochybňujeme a v rámci svých rolí ji dáváme najevo. V případě genderové role téměř nenajdeme sociální situaci, kdy bychom si od ní mohli udržet výrazný odstup a přitom se vyhnuli sankcím. Vždy by se totiž našel někdo, kdo by nám dal najevo nevoli a snažil se naše chování potlačit, podříditi ho či se mu alespoň vysmát (Fafejta, 2004).

Genderové role nejsou určeny stejně ve všech společnostech a kulturách světa, ani ve všech vrstvách a subkulturách jedné společnosti, a navíc jsou historicky a časově proměnlivé. Patří sem představy o pozici žen a mužů v rodině, o ženské a mužské kráse, vlastnostech nebo vhodných oborech, pro profesionální zaměstnání atd. Společensky definovaná charakteristika genderu nemusí odpovídat psychickému a sociálnímu nastavení ani zájmům a potřebám každého jedince (Sedláček, 2008).

1.1.4 Genderové stereotypy

Označují předsudky a stereotypní představy o „správném“ a „přirozeném“ chování a posuzování jedinců na základě jejich příslušnosti k určitému pohlaví (vzory „ženskosti“ a „mužnosti“) bez toho, abychom se hlouběji zabývali tím, co je jim vrozené a co získali výchovou, jaké jsou jejich individuální schopnosti, potřeby a hodnoty.

Past genderových stereotypů v sobě nese dvojí úskalí:

- radikální oddělení ženských a mužských znaků, že normální a správná žena nevykazuje žádné rysy mužství a stejně tak muž nevykazuje rysy ženské,
- předpoklad, že všechny příslušnice a příslušníci daného pohlaví sdílejí v zásadě stejné zájmy, hodnoty, potřeby, životní styl apod., a tvoří tak jakousi ucelenou skupinu, která nepřipouští různorodost (Sedláček, 2008).

Prostřednictvím genderových stereotypů získáváme základní informace o situacích, věcech či lidech bez nutnosti jakýchkoli dalších znalostí a podrobností. Stereotypy napomáhají orientaci v sociálním světě a jeho srozumitelnosti. Jsou zřejmě prvním orientačním nástrojem, který užíváme při setkání s něčím neznámým. Obecně platí, že

čím méně informací o konkrétním jedinci je k dispozici, tím více se ocitají ve hře typické představy. Stereotypy obvykle obsahují určité větší či menší pravdivé jádro, ovšem rozšířené o další informace, které konkrétní skutečnosti neodpovídají. Jejich vlivem se k nim připojuje také množství předsudků, od nichž se velmi často odvíjí také intolerance k alternativám. Ke stereotypům se váže atmosféra očekávání vytvářející tlak, aby se mu jedinec podřídil, protože je příslušníkem dané skupiny lidí, například žen či mužů. Nejsilnější jsou zřejmě stereotypy, které se týkají rolí mužů a žen. Počáteční význam stereotypů rolí muže a ženy patrně tkvěl v potřebě usnadnit mezi nimi komunikaci. Určení mužských a ženských oblastí činnosti a funkcí umožňovalo komplementární dělbu práce, která byla nutná pro chod celého společenství (Janošová, 2008). V běžném každodenním životě se z oněch původních představ uchovalo spíše jádro, které se úzce váže na biologické rozdíly mužů a žen. Patří mezi ně představy o ženách jakožto matkách a mužích jakožto živitelích rodiny. Jedním z největších úskalí stereotypů mužské a ženské role je fakt, že v méně typických situacích je důsledná realizace stereotypů nežádoucí nebo zcela dysfunkční. Částečně je to způsobeno rozpadem široké rodiny do nukleárních jednotek, v nichž není možné žádného z rodičů plně nahradit jiným členem rodiny. Byly-li dosud činnosti partnerů vymezeny rigidně ve smyslu komplementárních stereotypů, chybí zbývajícimu partnerovi dovednosti pro výkon činností zastávaných původně druhým z partnerů. Taková situace je dnes spíše typická než výjimečná vzhledem k rozvodovosti a množství jednočlenných domácností. Genderové stereotypy také často přinášejí limity příležitostí v životní seberealizaci (Janošová, 2008).

1.2 Individualizovaná společnost a soukromé vztahy

1.2.1 Individualizace ve společnosti

V tradiční společnosti je osobnost pohlcována kolektivem, individuální rysy nejsou rozvinuté a vládne duševní a sociální homogenita individuí. Jednota mezi lidmi a společenská koheze je zaručena jejich vzájemnou podobností. S rozšiřující se dělbou práce dochází k omezení kolektivního vědomí a k rozvinutí individuálních vlastností osobností. V moderní společnosti má jedinec větší možnost rozvinout a uplatnit své individuální schopnosti. Individualizace v moderní společnosti je na jedné straně jevem pozitivním, protože znamená vyvázání jednotlivce z předem definovaných pravidel a povinností a vzestup jeho osobní svobody v rozhodování. Namísto předem dané normy nebo předem daných sociálních rolí je každá nová situace vyjednávána mezi individuí. Na straně druhé však skrze proces individualizace ztrácí člověk své pevné zakotvení a vnitřní stabilitu, a jeho život se tak stává v mnoha směrech složitější (Dudová, 2007).

Současná společnost je oproti minulým společnostem stále více individualizovaná. Lidé v současnosti touží stále více po svobodě, odmítají být uzavřeni do jasně definovaných rolí, sociálních pozic a očekávání. V průběhu druhé poloviny 20. století se individualizovanými jedinci stávají i ženy, zatímco dříve byla individualizace rezervována mužům. Individualizaci je nutné hodnotit jako negativní i pozitivní zároveň. Na kolektivní úrovni je individualismus kritizován, jelikož znamená oslabení jednoty a integrity společnosti, na osobní úrovni je ale hodnocen pozitivně a málokdo si dnes dokáže představit prožít svůj osobní život bez možnosti svobodné volby. Návrat k tradičním strukturám společenského a soukromého života již dnes není možný, jelikož jedinci, kteří dnešní společnost tvoří, jsou naprosto odlišní od těch, ze kterých se skládala v minulosti (Dudová, 2007).

1.2.2 Soukromé vztahy v individualizované společnosti

V minulosti byla tradiční jednotkou, která zajišťovala interakci a reprodukci společnosti, rodina. Právě tato instituce však v průběhu individualizace doznala natolik zásadních změn, že se hovoří o její krizi a rozpadu. Pokud již rodina nezajišťuje úlohu „základu společnosti“, nastupují na její místo jiné vztahy a jiné instituce (viz s. 18). Je třeba si uvědomit, že model rodiny, který se v obecném diskurzu jeví jako přirozený – „nukleární rodina“ složená z obou biologických rodičů a jejich dětí, v níž muž je v první řadě „živitelem“ a žena pečuje o děti a domácnost –, je ve skutečnosti model existující ne příliš dlouhou dobu a je charakteristický zejména pro 19. století.

Rodina v současné době naplňuje jiné funkce než v minulosti. Tradiční manželství v preindustriální společnosti bylo především ekonomickou jednotkou a spíše než spojení dvou jedinců na základě blízkých citových vztahů to bylo spojení dvou rodin. Zájmy rodiny tak byly nadřazeny zájmům jednotlivých členů. Existovala pevná pravidla a modely chování. Byla sice striktně omezena možnost volby jedince, zato ale tato pravidla nabízela ochranu, oporu, identitu a důvěru. V první polovině 20. století se mezi manželi očekává láska. Rodina nabývá formu nukleární rodiny, v níž je manželství založeno na vzájemné lásce a kde panuje mezi mužem a ženou silná dělba rolí a práce. Od 60. let 20. století je logika lásky ještě více posílena. Manželé by spolu měli zůstat, jen pokud se milují. Pozice muže a ženy se zrovnoprávňují se vstupem ženy do zaměstnání. Cílem již není rodina jako taková, ale jednotlivá individua, která ji tvoří. Manželství záleží pouze na emocích a na dohodě mezi partnery, což ho činí tolik zranitelným, nestabilním a zrušitelným. K hlavním důsledkům těchto změn patří snížení porodnosti (odkládáním porodů do pozdějšího věku a omezení jejich četnosti) a vznik či rozšíření alternativních forem rodinného života (nesezdaná soužití, singles, dobrovolná bezdětnost, rozvody a znovu založené rodiny) (Dudová, 2007).

Nestabilita manželského života je pravděpodobně nezbytnou daní za svobodu, které by se dnes byl málokdo ochoten zříci. Partnerský pár dnes znamená dvě osoby, které jsou spolu, jelikož se tak samy rozhodly a poskytuje jim to uspokojení. Partnerský vztah je vztah bez závislosti a bez závazků, za nímž nestojí žádná instituce, a který trvá, jen pokud si to oba jednotlivci přejí a jen dokud jim vztah více přináší, než o kolik je

připravuje. Je to vztah, do kterého individuum vstupuje jen pro samotné vnitřní kvality vztahu a setrvává v něm proto, že dochází k uspokojení z toho, co mu vztah s druhou osobou dává, a zůstává jen tak dlouho, dokud je toto uspokojení dostatečné (Dudová, 2007).

Nejdůležitější úlohu však i nadále v naší individualizované společnosti hrají naši nejbližší (partner či partnerka, manžel či manželka), jelikož hrají zásadní roli při vytváření naší osobní identity a také proto, že vzájemné intimní vztahy nabývají stále více na důležitosti. Partnerský vztah tvoří pro jednotlivce určitý řád, v němž jeho život nabývá smyslu (Dudová, 2007).

1.3 Rodina, manželství a nesezdaná soužití

1.3.1 Definice rodiny

Rodina představuje skupinu osob přímo spjatých příbuzenskými vztahy, jejíž dospělí členové jsou odpovědní za výchovu dětí. Prakticky ve všech společnostech se můžeme setkat s typem rodiny, kterou sociologové a antropologové označují jako rodinu nukleárního typu. Ta se skládá z dospělých manželů a jejich vlastních či adoptivních dětí žijících ve stejné domácnosti. Pokud v jedné domácnosti žijí kromě obou rodičů a jejich dětí i další blízcí příbuzní, hovoříme o rozšířené rodině (Giddens, 1995, s. 156–157). Jde o společensky schválenou formu soužití. Rodina jako instituce je výchozím faktorem pro pochopení života ve společnosti. Pro společnost a jedince zastává funkce reprodukčně sexuální, ekonomicko zabezpečovací, kulturně socializační a emocionální (Veselá, 2006, s. 61).

1.3.2 Role a funkce rodiny

Hlavní smysl rodiny je reprodukční. Rodina usnadňuje lidem péči o děti a jejich výchovu. Kromě toho, že je rodina biologicky důležitá pro udržení lidstva, je také jednotkou společnosti. Rodina je prvním a závazným modelem společnosti, s jakým se dítě setkává. Formuje osobní vývoj dítěte i jeho postoj ke všem dalším skupinám.

Rodina poskytuje všem jejím členům, dětem i dospělým domov, v němž člověk odkládá veřejné role. Rodiče svým vlivem určují životní dráhu dítěte a dítě si z rodiny odnáší představu o pracovním uplatnění, o manželství a rodině, o hodnotové hierarchii. V rodině je možná vysoká míra otevřenosti a sdílení. V ideálním případě dává rodina každému, kdo do ní patří, pocit bezpečného zázemí, přičemž si tento typ přijímání neklade žádné podmínky. Členové rodiny jsou partnery v komunikacích. Nepřetržité vyměňování zpráv upevňuje jejich rodinné role, umožňuje jim sledování společných cílů, respektování sdílených hodnot. Dobře fungující rodina je schopna v komunikačních výměnách vyvažovat nevýhody jednotlivých členů zvýšeným zájmem o jejich postoje. Na straně druhé je rodina také zdrojem stresu. Rodič musí být svému dítěti stále k dispozici, ať je odpočatý, unavený nebo nemocný. Dospělí se musí stále jeden druhému přizpůsobovat a řada individuálních plánů se může uskutečnit až po souhlasu jiných členů rodiny nebo musí být přijat plán kompromisní (Matoušek, 1993).

1.3.3 Manželství

Manželství je sociálně akceptovaný a posvěcený sexuální svazek mezi dvěma dospělými jedinci. Sňatkem dvou partnerů se stávají příbuznými nejen oni sami, ale i jejich rodiče, sourozenci a další pokrevní příbuzní každého z nich. Rozlišuje se mezi rodinou a širším příbuzenstvem (Giddens, 2009). Manželství představuje základ pro vytvoření nového rodinného zázemí, které by mělo nahradit původní orientační rodinu. Funguje jako sociální potvrzení kvality vztahu, jeho výlučnosti. Uzavření manželství přináší nová privilegia i povinnosti, z nichž některá jsou zakotvena ve formě právních předpisů. Na druhé straně je současné manželství relativně volnou institucí, která nemá společensky jednoznačně určené normy chování, ani přesně vymezené role (Vágnerová, 2007).

1.3.4 Nesezdaná soužití

Ve většině západních zemí v poslední době vzrůstá počet svazků, kdy spolu dvojice partnerů žije v sexuálním vztahu, aniž jsou manžely. Tento stav označujeme pojmem kohabítace. Kohabítace se dnes stává obzvláště pro mladé lidi experimentálním

stadiem před vstupem do manželství. Většinou nejde o plánované rozhodnutí, ale o něco, co postupně vyplyne ze vztahu samotného. Mladí lidé, kteří spolu takto žijí, mají většinou v úmyslu se jednou oženit či provdat. Většina těchto dvojic si ponechává oddělené finance. Některé výzkumy naznačují úzkou souvislost mezi kohabitací a manželstvím, protože většina mladých lidí považuje kohabitaci za manželství na zkoušku. Většina těchto dvojic po určité době anebo v souvislosti s (očekávaným) narozením dětí nakonec do manželství vstupuje. V některých evropských zemích má kohabitace již dlouhou tradici, například v severní Evropě, kde se i dnes vyskytuje nejčastěji. V současné době kohabituující partneři získávají právní status „druha“ či „družky“. To jim umožňuje, aby v případě rozchodu požadovali majetkové vyrovnání nebo placení výživného (Giddens, 1999).

V České republice se od počátku 90. let mění posloupnost kroků k založení rodiny. Rozšiřuje se nejen nesezdané soužití „na zkoušku“ před vstupem do manželství, ale v posledních desetiletích se nesezdané soužití stává i alternativou manželství. Roste počet dětí, které se narodí do nesezdaných soužití, a slábne potřeba legitimizovat početí dítěte sňatkem. Přestože panuje v ČR k nesezdanému soužití poměrně velká tolerance a sňatek není považován za nutný předpoklad k rodičovství, není manželství stále chápáno jako zbytečná instituce. Názory na rozšíření nesezdaného soužití, oddalování sňatků se u různých autorů, kteří se zabývají touto problematikou, liší. Někteří dávají tyto změny do souvislosti s menší závislostí žen na mužích, druzí vidí spojitost s pečlivějším hledáním vhodného partnera. Další hovoří o krizi rodiny, proměně lidského myšlení a životního rytmu, jiní o přirozeném vývoji přicházejícím se společenskými a ekonomickými změnami ve společnosti. Podle Vágnerové (2000) umožňuje současné nesezdané soužití plynulejší a méně stresující adaptaci na společný život, neboť není považováno za definitivní a je zde zachován pocit možnosti volby. Tato volba však může být i nejistotou a může vést k nespokojenosti ve vztahu. Lidé preferující tento typ soužití bývají méně konvenční a manželství pro ně nemá tak vysokou hodnotu. Objevuje se také názor, že nesezdané soužití je spíše jevem, který vznikne díky okolnostem a těmito okolnostmi může být předchozí zkušenost, ale také

především možnost společného bydlení, možnost trávit spolu více času (Vítečková, 2010).

V důsledku společensko-ekonomických změn stoupá také průměrný věk snoubenců, vysokoškolsky vzdělání čekají na dostudování a získání stabilnějšího místa a pracující čekají na uspoření potřebné částky k založení a provozu rodiny. Takové čekání může opět celkem snadno konvertovat do nesezdaného soužití. V současné době má vysokoškolské vzdělání více žen než mužů. Svazky se stávají vzdělanostně, výkonnostně i finančně vyrovnanější. Klasická role matky je potlačována a ženy již nemají pochopitelně chuť jít do manželství za tradičních podmínek „muž živitel, žena hospodyně“ (Prokop, 2012, s. 24 - 25).

1.3.5 Formy uspořádání současné rodiny

Rodina, ale může mít v současné době mnoho podob. Nejpreferovanějším typem uspořádání soukromého života je úplná manželská nukleární rodina. V současné společnosti se rovněž prosazují i jiné alternativní modely, např. soužití bez sňatku s dětmi, bydlení sám a partner vlastní bydlení, život single, život s dětmi bez partnera nebo bydlení s kamarády (Maříková, 2007).

Ještě na počátku 90. let minulého století byl vstup do manželství a založení rodiny samozřejmou součástí životních plánů převážné většiny mladých lidí v České republice. Demografický režim bývalé společnosti, který byl charakteristický časnými sňatky a porody, krátkými meziporodními intervaly a celkovou vyšší plodností začal být nahrazován novým režimem, pro nějž je typická nízká sňatečnost, porod v pozdějším věku a snižování počtu porodů. Nově se utvářející vzorce rodinného a reprodukčního chování naznačují odklon od uniformity a příklon k rozmanitosti ve formách životního stylu, jak z hlediska typu partnerského soužití, tak z hlediska počtu dětí. Narůstá podíl neúplných rodin, manželských párů bez dětí či pouze s jedním dítětem a klesá podíl dvoudětných rodin s oběma rodiči. Nově nastupující mladé generace mužů i žen se stále více vzdalují svým rodičům z hlediska typů svazků a reprodukčních strategií, které volí (Kocourková, 2006).

1.3.6 Mateřství, otcovství a genderové stereotypy

Přes všechny socioekonomické změny, které se v průběhu dvacátého století, v rozporu s proklamacemi o rovnosti žen a mužů, udály, žijeme ve společnosti, kde přetrvává obraz „ideální“ matky a „ideálního“ otce. Matka je osobou, která se plně věnuje péči o malé děti, otec se do jejich výchovy zapojuje až v pozdějším věku. Otcovská role je především role živitele (Sedláček, 2008).

Mateřství bývá faktorem vedoucím k rozlišení ekonomických rolí, jež muži a ženy vykonávají (Oakley, 2000). Srovnáním dvou aspektů mateřství, biologického a sociálního, vyplývá, že moderní společnost zdůrazňuje nejsilněji aspekt sociální, a přitom vychází z přesvědčení, že sociální vztah mezi matkou a dítětem, který se vytvoří v prvních letech života, je základem jistoty a duševního zdraví v dospělosti. Je tedy silná tendence trvat na tom, že mateřství je vzhledem k potřebám dítěte překážkou ekonomické aktivity ženy. Jedním z faktorů důležitosti mateřství v moderní industriální společnosti je to, že děti jsou závislé mnohem déle než v malých společenstvích. Tato závislost jde ruku v ruce s ekonomickou samostatností a tento fakt činí z péče dospělého o dítě skutečnou nutnost. Slovo matka je celosvětový symbol, ačkoliv se jeho význam může lišit napříč kulturami. My všichni máme matku a některé z nás matkami jsou. Matka je významným faktorem pro porozumění našich vlastních rodinných, sexuálních a sociálních poměrů (situací). Symbol matky je však negativně ovlivněn závislostí na manželovi, dětech a s tím spojeným břemenem povinností i v této současné době, kdy jsou osobní osvobození a individuální nezávislost vnímány jako znak zralosti a také nezbytnosti uplatnění v současné společnosti (Fineman, 1992, vol. 653-654).

Proč je ale zdůrazňována péče ženy (matky)? Rodičovství přece zahrnuje jak mateřství, tak i otcovství. To, že industriální společnost bagatelizuje úlohu otce, nečiní z mateřství univerzální lidskou nutnost. Mateřství může omezovat sociální a ekonomickou roli žen, ale zrovna tak může otcovství omezovat role mužů (Oakley, 2000). Muži přece neztrácejí svoji pozici ve veřejné sféře, což je oblast, jež je v dnešní době rozhodující, tam se přece točí peníze a tam se máme všichni realizovat, ale navíc jsou dnes schopni sdílet radosti i strasti rodinného života (Sedláček, 2008).

Skutečnosti na počátku minulého století zcela nepředstavitelné jsou dnes zcela běžné: ženy studují a vyučují na univerzitách, zaujímají pracovní místa do té doby vyhrazená pouze mužům, objevují se ve vedoucích manažerských pozicích velkých i malých firem, nepřekvapí nás ženy političky, umělkyně, vědkyně, sportovkyně nebo ženy v armádě. Podařilo se i mužům vstoupit do sfér tradičně vyhrazených ženám? Vstupují muži do sféry péče o malé děti? Existují takoví muži. Ti pak pečují o své děti, koupají je, přebalují, krmí a uspávají. Se suverenitou, se kterou tradiční „správný chlap“ vymění rozbitou žárovku, tihle tátové přebalí či vykoupou svoji ratolest. A nedělají to jen o víkendech. Jsou to muži, kteří dobrovolně opustili své zaměstnání a nastoupili na rodičovskou dovolenou. Otcovství může mít mnoho podob. Od nepřítomného otce přes tradičního přísného otce živitele až po otce „mateřského“. Je slovo mateřské s otcovstvím neslučitelné (Sedláček, 2008)?

Pokud se chceme držet tradice, tak ano. Pokud nás ale zajímají i jiné možné cesty rodičovství, pak bychom měli připustit, že i muži mohou oplývat dovednostmi a vlastnostmi, které označujeme jako mateřské. Neboť přídavné jméno „mateřský“ není v tomto významu vázáno na ženské pohlaví, stejně jako nemusí „mateřský jazyk“ pocházet výhradně od matky. Slovo mateřský vyjadřuje onu blízkost, vztah, kterou k jazyku (nebo dítěti či rodiči) cítíme (Sedláček, 2008).

1.3.6.1 Aktivní otcovství

Ve všech zemích a kulturách, kde se muži podílejí na péči o děti, je výskyt násilí páchaného na ženách výrazně nižší. Odpověď možná leží v oné vzájemné propojenosti sféry veřejné a rodinné. Dominance mužů v mocenských pozicích není v těchto zemích tak silná, neboť zde vládnu i ženy. A tato větší rovnováha se projevuje také v rodinných vztazích.

Partnerské vztahy, proměny rodičovství nebo hledání rovnováhy mezi prací, rodinou a osobním životem jsou témata, jež se i v českém prostředí stále častěji objevují v souvislosti s obratem aktivní otcovství, nebo raději pečovatelská otcovství. Aktivní otcovství v jeho tradičním smyslu u nás dobře známe. Tatínek vezme o víkendu děti na výlet, zatímco maminka vaří, syna vezme na fotbal a dceru do zoo na zvířátka. Někdy

bývá za aktivní otcovství považováno i to, že otec investuje většinu svého času do finančního zajištění rodiny, ačkoli je v podstatě doma fyzicky nepřítomný. „Měníci se muži“ jsou představováni především jako otcové, kteří se aktivně podílejí nejen na výchově svých dětí, ale také na péči o ně, na domácích pracích a činnostech, které jsou s rodinou spojeny, nepatří však k těm zábavným. Obecněji je za tento typ muže považován ten, kdo je tolerantní a vstřícný k ženám, feminismům, ale také k ostatním „jinakostem“ (např. homosexualitě) (Sedláček, 2008).

1.4 Měníci se role muže a ženy v postmoderní rodině

1.4.1 Dělbba práce v rodině

Tvrdí se, že dělba práce podle pohlaví je univerzálním rysem lidské společnosti. Samozřejmě, že každá společnost má určité principy, podle nichž dělí činnosti na vhodné pro muže a vhodné pro ženy. Tyto principy se však od jedné kultury k druhé velmi liší a rozhodně nedokládají obecné tvrzení, že jejich podobu a obsah diktuje biologie. Současné názory na ekonomickou dělbu práce mezi muži a ženami a názory na její původ, vycházejí z předpokladů, které se týkají souvislosti mezi reprodukčními a hospodářskými úkoly. Tradičně bývá podhodnocena energie a čas, které je třeba na domácí práce a přípravu jídla vynaložit. Domácí práce se zdají lehké lidem, kteří se jich pravidelně nebo vůbec neúčastní, dívají se na ně přezíravě a vidí je z hlediska mechanizace, kde břemeno prací přebírá pračka, elektrická trouba aj. Z pohledu těchto zjištění je představa, že muž dělá „těžkou práci“ a žena „lehkou práci“ je prostě jen fiktivním stavěním dvou forem práce, které obě vyžadují energii a sílu, do protikladu (Oakley, 2000).

Ambiciózní plány mladých párů vybudovat genderově „vyrovnané, rovné a spravedlivé“ domácnosti, což se jim i mnohdy daří, ovšem často zaznamenávají úspěch jen do té doby, než si pořídí první dítě. Tlak společenských norem, očekávání okolí, ale i řada oficiálních opatření (legislativa, sociální politika) dovedou v podstatě mladé rodiny k racionálnímu rozhodnutí, že nakonec doma zůstane partnerka a otec je

chycen v soukolí pracovního procesu přesčasů, aby na rodinu vydělal. Ani po návratu partnerky do práce poté, co dítě či děti odrostou, se již nepodaří vrátit k původnímu uspořádání ze zvyku, z pohodlnosti nebo prostě proto, že, opět racionálně, partner je v kariéře již dál a pro rodinu je větší ekonomickou ztrátou jeho absence v práci než ta partnerčina. Proto je „lepší“, když ona zajde s dítětem k doktorovi na prohlídku, zůstane s nemocným doma nebo si zkrátí úvazek, aby vyzvedávala děti ze školy, nakoupila, uvařila a uklidila. Z tohoto začarovaného kruhu není snadné cesty ani pro velmi odhodlané páry (Sedláček, 2008).

Řada párů věří, že rodinné povinnosti sdílejí spravedlivě. Z jejich vnitřního pohledu jsou spokojeni a vše je „OK“, rodina funguje dobře. Zajímavá, provokativní zjištění však přinášejí studie, které nahlížejí vně partnerského vyjednávání. Muži často čekají, až budou o pomoc požádáni a doufají, že nebudou, nebo si hrají na hlupáky (zapomenou, pokazí, nevědí, kde to je) a dosáhnou toho, že o pomoc znovu požádání nebudou. Nebo poskytují takzvané substitutivní nabídky - kromě kutilství, zahradničení i emocionální podporu a omezení potřeb (nepotřebují jíst 3krát denně teplé jídlo, nepotřebují kupovat to a to). Často sem patří pochvala, jak je žena schopna to skvěle zorganizovat, jak umí vše naplánovat – od mužů je to upřímné a pohodlné, někdy to i stačí (Sedláček, 2008).

Svou roli v tomto příběhu však hrají jak muži, tak jejich partnerky. Někdy to mohou být ony, kdo lpí na osvědčených rozdělených rolích, kdo jsou rády zabezpečeny úspěšným mužem, jenž garantuje status i jí. Jindy však partnerka může být hybatelkou změny partnerových návyků, jež si přinesl „od maminky“. Mnohdy jde o pestrou kombinaci a dlouhá vyjednávání mezi oběma partnery, protože si každý přinesl do vztahu vlastní představu o tom, co je normální a správné či možné. Klíč k vyrovnanějším genderovým vztahům leží v setrvalé spolupráci při péči o děti a domácnost, a ne ve vypreparování oddělených domén pro muže a ženy. Společnost, ve které žijeme, je zorganizována tak, aby reprodukovala zaběhlé vztahy. Je to nutnost, bez níž bychom jako civilizace dříve nepřežili. Zároveň však ve všech dobách a ve všech kulturách je zabudovaný potenciál ke změně – jen tak se posouváme a vyvíjíme dál (Sedláček, 2008).

1.4.2 Dělbba domácích prací a péče o děti

Způsob dělby domácích prací v páru představuje nedílnou součást vyjednávání o sladování pracovních životů mezi partnery. Čím více času člověk tráví v práci, čím náročnější pracovní pozici zastává a zároveň je nucen zvyšujícími nároky na pracovní pozice v zaměstnání si stále udržovat nebo zvyšovat kvalifikaci (např. studium vysoké školy, odborná školení, rekvalifikace), tím méně mu pak zbývá na zabezpečení úkonů nezbytných pro chod celé domácnosti a péči o děti a o rodinu. V partnerstvích, kde oba partneři pracují a budují své pracovní kariéry, může být cesta k hledání kompromisů značně ztížená. V současné době se v souvislosti s rostoucí mírou individualizace ve vyspělých západních společnostech rozpadají jasné modely rodinných rolí muže jako živitele a ženy jako pečovatelky a definice sociálních rolí v páru je do velké míry otázkou vyjednávání mezi partnery. Socializace, vnější strukturální omezení a v neposlední řadě také genderové stereotypy způsobují, že přes rostoucí míru individualizace je prostor pro vyjednávání o rozložení domácích prací mezi partnery značně omezený. Stále totiž žijeme ve světě práce, který předpokládá, že jeden z partnerů je ekonomicky závislý a pracuje bezplatně v domácnosti, ačkoliv na druhé straně se naše společnost ztotožňuje s ideálem, že každý jedinec se má snažit budovat svou pracovní kariéru a rozvíjet své schopnosti. Přestože se v současné době mnohé mladé páry ztotožňují s „ideologií“ rovnoměrného rozdělení péče o domácnost mezi oba partnery, a své vlastní uspořádání tak často i interpretují, reálná situace se od jejich představ a ideálů často značně liší, a i v těchto případech leží větší díl domácích prací a péče o děti především na ženě (Vohlídalová, 2007).

Jednotlivé způsoby rozdělení domácí práce v páru můžeme rozčlenit na tradiční uspořádání (na ženě spočívá většina domácích povinností), obrácené uspořádání (většinu domácích prací vykonává muž) a moderní partnerství (oba partneři se podílejí na domácích pracích rovným dílem). V České republice stále převládá tradiční uspořádání (v 62,3 % případů spočívá hlavní díl domácích prací na ženě) a jen zhruba v 5 % případů se o většinu domácích prací v rámci páru starají muži. Vykonávání domácích prací jinou osobou není v naší společnosti příliš rozšířené a týká se pouze přibližně 2 % dotázaných. Většinu neplacené domácí práce v českých domácnostech

tedy stále vykonávají především ženy, a to i v případě, že jsou oba partneři ekonomicky aktivní. Na jedné straně v české společnosti převažují tradiční partnerství, v kterých je patrná velká nerovnost v rozdělení domácích prací v neprospěch žen. Na straně druhé se i v naší společnosti vyděluje skupina lidí, kteří se odklánějí od tradičního rozdělení rodinných rolí mezi mužem a ženou v partnerství a snaží se participovat rovným dílem na domácích povinnostech. Tento způsob uspořádání se týká spíše lidí s vyšším vzděláním, a zejména pak žen s vysokoškolským nebo vyšším odborným vzděláním, které se o domácí povinnosti s partnerem dělí tímto způsobem v téměř 43 % případů. Tento způsob organizace života v páru je pak doménou spíše mladší generace ve věku 25–34 let (Vohlídalová, 2007).

U bezdětných partnerství se v daleko větší míře vyskytuje rovné rozdělení domácích povinností mezi mužem a ženou, ale i toto rovnoměrné rozdělení se v neprospěch ženy mění poté, co partneři založí rodinu, a žena odejde na mateřskou dovolenou. Přitom rovné rozdělení domácích povinností mezi partnery působí celkově kladně na životy jednotlivců. Vypovídají o tom zjištění, podle kterých je rovnoměrné rozdělení domácích prací a péče o rodinu mezi partnery spojeno s pocitem lepšího zvládnutí pracovní a rodinné zátěže a také s vyšší spokojeností s profesním, soukromým a partnerským životem (Vohlídalová, 2007).

1.4.3 Organizace profesních životů v páru v české společnosti

V české společnosti převládá uspořádání pracovních životů v páru, kdy jsou oba partneři ekonomicky aktivní. V téměř 90 % jsou ekonomicky aktivní jak muž, tak i jeho partnerka. Vzhledem k tomu, že rozšíření práce na částečný úvazek je v ČR jen minimální, dá se předpokládat, že drtivá většina současné české populace je nucena určitým způsobem řešit sladování dvou pracovních životů v páru, a činit tak menší či větší kompromisy a ústupky (Vohlídalová, 2007).

V České republice znevýhodňuje uspořádání kariér a profesních životů v párech obvykle profesní život ženy vůči kariéře muže. Ačkoliv příjem ženy tvoří nezanedbatelný příspěvek do rodinného rozpočtu, je to především ona, kdo omezuje a přizpůsobuje svůj profesní život muži, případně potřebám rodiny. V neprospěch

profesních aspirací žen mluví i fakt, že česká společnost je stále dosti „tradiční“ i co se týká rozdělení domácích prací mezi partnery, i když se i zde objevuje významná část především z řad mladé generace, která směřuje svými postoji k rovnoměrnějšímu rozdělení mužských a ženských rolí mezi partnery, a je tak jistou nadějí na „zlepšení“ (Vohlídalová, 2007).

Problémem v naší společnosti vlastně je, že i kdyby se žena chtěla vzdát svého zaměstnání (což nechce), tak to ani nemůže udělat, protože z jednoho platu rodinu nelze uživit. Přijetím mužské role, lépe řečeno vstupem do zaměstnání, se žena neustále pohybuje mezi zaměstnáním a rodinou. Žena se totiž nemůže zbavit své role v domácnosti, protože často není nikdo, kdo by ji nahradil. (Vodáková, 1995, s. 40-41). V rámci partnerských či rodinných vztahů se rovnováha mezi profesním a soukromým životem stává vážným problémem pro oba partnery/manžely. Jejich rovný podíl na úsilí dosáhnout tohoto souladu je stejně zásadní jako nezbytný. Bez spoluúčasti muže samozřejmě nelze hovořit o rozdělení povinností. Zde se jedná o otázku nesmírně obtížnou, protože vyžaduje zásadní změny a posun ve společnosti, respektive v naší mentalitě. Muži, respektive otcové, by na sebe měli v rámci rodiny převzít mnohem aktivnější roli. Mnozí z nich chtějí být přítomni u porodu, aby mohli od prvních okamžiků sdílet ty nejvzácnější okamžiky v životě dětí. To je pochopitelné a zcela namístě, ale nestačí to. Například narození dítěte by pro ženu nemělo představovat handicap, ale ve skutečnosti jím velmi často je, alespoň z hlediska jejího uplatnění na trhu práce. Ve srovnání s muži ztrácejí ženy v tom nejproduktivnějším věku s každým dítětem minimálně dva roky a tento „deficit“ už prakticky nejsou schopné do konce své kariéry vyrovnat. Navíc není náhodou, že platové nůžky se s přibývajícím věkem stále více rozevírají (Špidla, 2008).

Zvláště rodičovství ještě významněji ovlivňuje pracovní uplatnění žen, a to v mnohem větší míře než u mužů. Statistiky například ukazují, že muži stráví oproti ženám minimálně hodinu denně v práci nebo při studiu navíc, zatímco ženy věnují nejméně jednu hodinu navíc právě domácím pracím. Ženy nesou tuto zátěž až do 80 % z celkového objemu, přičemž čas, který stráví při domácích pracích, se ještě prodlouží, pokud mají děti nebo jsou v rodině další závislé osoby. Žena stráví v průměru nejméně

dvakrát více času se svými dětmi než jejich otcové (týdně 41 hodin, oproti 21 hodinám u mužů). Když tato doba není rovnoměrně rozdělena mezi oba rodiče, představuje přirozeně hlavní zátěž právě pro jednoho člena rodiny (většinou ženu). Ženy tak většinou mnohem více postihuje napětí, které vzniká v důsledku snahy kombinovat a sladit pracovní a rodinné povinnosti (Špidla, 2008).

Již výše zmíněná rovnováha mezi profesním a rodinným životem by umožňovala zvláště ženám svobodně se rozhodovat a uplatnit na trhu práce. Naopak bez ní budou jejich pracovní příležitosti stále omezeny jak z hlediska vstupu na trh práce, tak i udržení se na něm. Řada žen, které jsou dnes aktivní na trhu práce, má stále značné problémy udržet v rovnováze to, co bývá všeobecně považováno za jejich „dvojitou povinnost“, tj. starat se o rodinu a zároveň chodit do práce. Paradoxně tak má pracovní aktivita žen velmi silný potenciál umocnit jejich vzájemnou nerovnost s muži. Ženy proto mohou snadno čelit problémům při hledání, respektive udržení si práce, zvláště při souběžném zajišťování chodu rodiny, zatímco od muže se očekává „jen“ její ekonomické zabezpečení (Špidla, 2008).

1.5 Mezilidské vztahy v současné společnosti a rodina

1.5.1 Mezilidské vztahy

Vztahy jsou vymezovány jako „pravidelné sociální setkávání v průběhu času“, zahrnují pravidelný kontakt čili interakce mezi dvěma lidmi probíhající v čase s krátkými či dlouhými intervaly. Pro řadu lidí patří mezilidské vztahy k důležitým, možná i nejdůležitějším oblastem života. Vztahy si spojujeme s intenzivními pocity štěstí a v případě neúspěšného průběhu s bolestí a zármutkem. Vztahům věnujeme rovněž podstatnou část svého času, protože pokud právě nepřemýšlíme a nemluvíme o vlastních vztazích a nenecháváme si projít hlavou, co jsme řekli (nebo mohli říci), bavíme se o vztazích celebrit nebo čteme knihy a sledujeme filmy opět o vztazích. Nejdůležitějšími v mezilidských vztazích jsou osobní vztahy, tedy partnerské nebo milenecké či sexuální (Willerton, 2012).

1.5.2 Partnerské vztahy

Pod slovem partnerství rozumíme těsnější – přátelský, manželský nebo pracovní vztah (takový, ve kterém záleží na mezilidských vztazích). Partnerství obecně charakterizují dlouhodobé zájmy, někdy společné cíle a v každém případě emoční vazby. Partnerský vztah bychom neměli chápat jen v úzkém slova smyslu jako vztah dvou lidí, ale měli bychom mu rozumět i v širším slova smyslu (Peseschkian, 1995). Nezávisle na tom, o co v partnerském vztahu konkrétně jde, nachází se každý vztah v jednom ze tří možných stadií: **Stadium jednoty** – sem patří z velké části hledání partnera, přání žít s druhým člověkem a soudržnost skupiny, jak ji reprezentuje rodina. **Stadium rozlišování** – v tomto stadiu je možné partnera poznat lépe, vyhledat si ho podle toho, jestli má, nebo nemá určité vlastnosti, jak vypadá, co dělá, z jaké pochází rodiny, jaké má názory na svět, jakého je vyznání, které vlastnosti nás na něm zaujaly a které nás odrazují. **Stadium odpoutání** – sem patří možnost prosazovat vůči příliš těsné jednotě vlastní samostatnost, věnovat se svým zájmům nezávisle na partnerovi, myslet víc na seberealizaci než na partnerství, vést hranice mezi Já a Ty a nakonec se nevyhnutelně nějakým způsobem od partnera odpoutat a rozejít se s ním (Peseschkian, 1995).

Co je vlastně partnerský vztah? Pro někoho je partnerský vztah svobodným prostorem pro jeho intimitu a soukromí, pro jiného nezbytným předpokladem, aby mohl založit rodinu. Někdo vidí partnerský vztah, který už má charakter závaznosti, jako něco strašného. Jiný o něčem takovém sní celý život. Schopnost navázat partnerský vztah a udržet ho, schopnost milovat a chovat se tak, abych byl milován, se v životě jednotlivého člověka utváří na základě jeho jedinečných schopností a zkušeností se vztahy mezi lidmi. Partnerský společný život se odehrává v nesčíslných jednotlivostech a drobnostech všedního dne. Ty jsou zároveň obrazem přání a potřeb obou partnerů. Partneři si musí vzájemně vyhovovat a vytvořit mezi sebou fungující vztah připomínající zámek a klíč. Zámekem jsou očekávání, daná najevo partnerovi, klíčem jsou jeho schopnosti, postoje a způsoby chování. Způsob, jakým do sebe popsaná očekávání a způsoby chování zapadnou, často rozhoduje o spokojenosti s partnerem a o existenci partnerství vůbec (Peseschkian, 1995).

1.5.3 Vztahy v rodině, rodinné interakce

Sociálně psychologickým problémem rodinných interakcí je tzv. „konflikt životních stylů rodin“ obou partnerů (manžela a manželky). Po prvním období zamilovanosti, které je všeobecně charakterizováno značnou snahou o vzájemný respekt a vzájemné přizpůsobení, nastává období, v němž milenecká role ustupuje do pozadí. Dominujícími rolemi se stává role partnerská a rodičovská. Právě zde se většinou projeví silný vliv životních stylů východních rodin, nastává zjevný či latentní rozpor, který se promítá do vzájemných interakcí mezi partnery (manžely) (Řezáč, 1998). Z původních rodin nejsilněji přebíráme model rozdělení autority, míru otevřenosti či uzavřenosti rodiny vůči okolí, styl komunikace a způsob zacházení s financemi. Čím více se naše rodina lišila od partnerovy, tím spíše můžeme očekávat nesnáze ve vzájemných vztazích (Šmolka, 2008).

Se vzájemnými vztahy bezprostředně souvisejí různé roviny faktorů:

- **Sociální rovina** – týká se kontextu, prostředí a širší kultury. Většina vztahů funguje v síti rodin a přátel, odkud mohou v případě nesnázi čerpat podporu. Někdy se tato síť přidá na stranu jednoho partnera. Dále je každý vztah součástí širší kultury. V západních společnostech zvyšuje tolerance vůči rozvodu, kterého lze dosáhnout stále snadněji.
- **Individuální rovina** – týká se specifík a osobností obou partnerů, které jsou označovány za „predisponující osobní faktory“, které mohou ve své podstatě narušit stabilitu vztahu.
- **Dyadická rovina** – týká se interakcí mezi partnery a způsobu jejich komunikace. Události jako odchod z domu, zahájení vysokoškolského studia či změny v rodině, jako je narození dítěte, jsou zdrojem stresu a mohou vztah vážně ovlivnit. Tyto faktory se nazývají „spouštěče“. Dále je důležitý způsob, jakým se vztah vyrovnává s náročnými událostmi, jak spolu partneři jednájí, komunikují a jak zvládají neshody. Negativní komunikační vzorce, mohou zapříčinit problémy anebo bránit ve vyřešení stávajících potíží. Tyto faktory působí na oba partnery a úzce souvisejí s tím, jak aktéři vztahu fungují jako pár (Willerton, 2012).

1.5.4 Rozvody a rozchody partnerů

Sociální normy spojené s rozvody a rozchody se výrazně liší, a to jak z kulturního, tak i z historického hlediska. Různé společnosti, ba i různé společenské vrstvy, se od sebe dosti podstatně liší ve vymezení toho, co všechno má či musí spolknout anebo snášet manželský partner, než začne hledat formální řešení svých manželských problémů. Vedle společností, které mají tradičně nižší míru rozvodovosti a kde je rozvod považován za něco nepřijatelného, tak existují i civilizace, kde byla a je „stabilizovaná vysoká rozvodovost“ (např. Čína a Japonsko) (Vohlídalová, 2007).

Rozchod i rozvod není nikdy krátkodobým ani jednoznačným procesem. Vztah partnerů se může dostat do situace, kdy se rozchod nebo rozvod může jevit jako jediné řešení. Příčinou může být například asymetrie potřeb, zdegenerovaná komunikace, sklon k manipulaci s druhými nebo psychická nezralost. Rozchod partnerů probíhá v několika fázích a v každé z nich se k sobě partneři chovají různým způsobem. Paradoxně ten, kdo rozchod navrhne, se v jistém okamžiku může dostat do role ochránce vztahu. Jednání partnerů v kritických situacích často nevede k předpokládaným výsledkům a může jim způsobit i další škody. Období rozchodů bývá často velmi dlouhé a komplikované. To nejtěžší období může trvat půl roku až rok, kdy je dotyčný prakticky neschopný normálního života a v této době je velmi zranitelný a citově labilní. Intuitivní pokusy o řešení situace jsou většinou bez většího užitku a není možné dávat paušální rady a doporučení, jak by to mělo být. Je třeba znát základní mechanismy problémů jednotlivých rozcházejících se párů, které jsou zdrojem špatných stavů. Jedná se především o párové asymetrie, zde je především zákeřná distribuce viny, kdy si partneři vzájemně připisují vinu za zlo a obtíže, které pár postihly. Dále manipulace v páru, tj. zacházení s druhými lidmi, jako by byli věcmi. Nejedná se pouze o manipulaci s živými lidmi, ale též s jejich fantazijními postavami, které je v mysli zastupují. Čím delší část rozchodu se odehrává již za fyzického odloučení partnerů, tím větší je důležitost fantazijních postav. Posledním mechanismem je zdegenerovaná komunikace v páru, tj. komunikace, kde se říká něco jiného, než se myslí. Je to nerozlousknutelný oříšek pro ty, kteří nechápou, o co jde, berou vyjádření svého protějšku doslova a vyvozují z nich nesmyslné závěry. Na chování partnerů

v období rozchodu či rozvodu se můžeme dívat jako na obranou reakci (často sebedestruktivní obranou reakci), kterou dotyčný chce v dobré víře zachránit svou situaci, ale která má bohužel právě opačný výsledek, než který si přál. Rozchody i rozvody partnerů jsou přes svou četnost, velmi komplikovaným procesem, především proto, že řada přirozených a intuitivních obranných manévrů mívá opačný účinek, než si od nich slibují rozcházející se partneři (Klimeš, 2005).

1.5.4.1 Rozvody a rozchody v ČR

Česká republika patří v evropském měřítku mezi země s nejvyšší úrovní rozvodovosti. Rozvodem dnes končí přibližně polovina původně uzavřených manželství. Za množícím se počtem partnerských krizí a selhání, což se odráží mimo jiné ve zvyšujícím se počtu rozvodů nejen v ČR, ale i ve vyspělých západních společnostech, stojí jakási vnitřní rozporuplnost těchto společností. Rostoucí individualizace mužů a žen a s ní spojený společenský tlak na vlastní rozvoj a seberealizaci ve veřejné pracovní sféře totiž naráží na bariéry společenského systému, který v důsledku způsobu organizace zaměstnání a podmínek na trhu práce předpokládá, že jeden z partnerů, většinou žena, je finančně závislý na partnerovi a pečuje o domácnost. Rozchod dvou partnerů není tak pouze jednoznačným individuálním selháním jedinců, ale lze ho také vysvětlit jako strukturální problém zakotvený v samých základech naší společnosti. Problém sladování dvou pracovních kariér a profesních životů s péčí o děti a domácnost a soukromým životem obecně může jistě vést ke vzniku mnoha konfliktních situací mezi partnery, jejichž následkem pak může být rozchod nebo rozvod (Vohlídalová, 2007).

1.6 Vzdělávání dospělých

1.6.1 Význam vzdělávání dospělých

Vzdělávání dospělých je výrazným sociálním a kulturním fenoménem současnosti. Zahrnuje především rozsáhlý a vnitřně různorodý komplex vzdělávacích aktivit orientovaných na dospělé, i jako systém institucí, které je vykonávají a zabezpečují. V procesu vzdělávání jsou dospělým poskytovány záměrně a systematicky určité soubory poznatků a zkušeností, které se vztahují k jejich sociálním rolím, zdokonalují jejich vykonávání, schopnost komunikace a kultivují a rozvíjejí osobnost účastníků. Předpokládá se u nich aktivní a kontinuální učení. Tyto procesy jsou průběžně řízeny a kontrolovány. Jsou také více či méně institucionalizovány do systému vztahů mezi vzdělavateli a jejich klienty. U dospělých mají tyto procesy silné prvky sebevzdělávání. Motivace ke vzdělávání jsou různé: od snahy kompenzovat nedostatky ve vzdělání, zlepšit své zařazení v sociálním prostředí, adaptovat se na nové sociální podmínky, zlepšit svůj kontakt s lidmi i kulturní rozvoj a najít smysl života. Rozsahem jsou však dnes největší požadavky kladeny na profesní vzdělávání (Vymazal, 1996, s. 139-153).

V oblasti povolání dnes člověk nemůže obstát, pokud si neobnovuje svoji kvalifikaci. Dospělí zjišťují, že musejí pokračovat ve svém studiu i po ukončení formálního vzdělávání. Potřeba nových poznatků a aktualizace stávajících informací se stává související samozřejmostí, protože jedním z faktorů utvářejících současné učení je globalizace a moderní technologie (Merriam, 2007). Celá struktura profesí je v pohybu a je nutností dokázat se uplatnit v soutěži o obsazování profesních pozic. Dospělý jsou motivováni a inspirováni k učení mnohem výrazněji než děti a mládež, protože důvod k této aktivitě je dán jejich bezprostřední životní situací. Instituce vzdělávání dospělých jsou většinou orientovány na přípravu pro určité činnosti a funkce v povolání. Takovéto orientované vzdělání je výrazem určitých konkrétních potřeb a stává se předmětem nabídky a poptávky na svobodném trhu vědomostí. Mezi zákazníky jsou především aktivnější jedinci, kteří chtějí dokázat víc a zlepšit si své životní postavení (Vymazal, 1996, 139-153).

1.6.2 Celoživotní učení

Každému člověku by měly být poskytovány možnosti vzdělávat se v různých stadiích svého života v souladu se svými možnostmi, potřebami a zájmy. Celoživotní učení chápe veškeré učení jako nepřerušenu kontinuitu „od kolébky do zralého věku“. Celoživotní učení je považováno za nepřetržitý proces a jde spíše o neustálou připravenost člověka učit se než o neustálé studium. Počáteční i další odborné vzdělávání by mělo vybavovat člověka dovednostmi a schopnostmi invenčně řešit novodobé problémy sociální soudržnosti i ekonomiky založené na znalostech a nemělo by postrádat morální obsah. Další vzdělávání probíhá po dosažení určitého stupně vzdělání, resp. po prvním vstupu vzdělávajícího se na trh práce. Jiná oblast vzdělávání může být zaměřena na různorodé spektrum vědomostí, dovedností a kompetencí důležitých pro uplatnění v pracovním, občanském i osobním životě.

Ustanovení § 44 odst. 4 zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, umožňuje akreditovat a následně uskutečňovat i studijní program formou distančního studia nebo formou studia, jež je kombinací studia distančního a prezenčního. Tato nabídka je určena studujícím, kteří se standardního prezenčního studia z objektivních či subjektivních důvodů nemohou nebo nechtějí účastnit. Jde především o nabídku tzv. „druhé šance“ pro dospělé, ekonomicky aktivní studující, kteří svoji možnost absolvovat vysokoškolské studium v odpovídající etapě svého života nevyužili. Zároveň tyto formy studia umožňují zlepšit přístup k vysokoškolskému studiu osobám fyzicky či sociálně handicapovaným (např. tělesně postiženým, mladým lidem ze sociálně slabších rodin, matkám na mateřské dovolené či osobám sociálně izolovaným).

Velká část vysokých škol orientuje svoji studijní nabídku do oblasti dalšího vzdělávání dospělých právě tímto směrem, a reaguje tak na poptávku po získání vysokoškolské kvalifikace v dospělém produktivním věku. Tomu paradoxně nahrává skutečnost, že demografické údaje naznačují, že česká populace rapidně stárne. To bude v budoucnu znamenat prodlužování doby ekonomické aktivity občanů, přizpůsobování kvalifikačních předpokladů měnícímu se trhu práce, a tedy zvyšování potenciální poptávky po širším a rozmanitějším celoživotním učení, než jakou v současné době instituce terciárního sektoru vzdělávání nabízejí (MŠMT, 2009).

Jak ukazují některé uskutečněné výzkumy, míra podílu na celoživotním vzdělávání je v ČR ve srovnání s průměrem EU na nízké úrovni. Nejčastějšími důvody, proč se dospělí nezúčastňují dalšího vzdělávání jsou:

- nedostatek času,
- negativní zkušenosti ze školy,
- nedostatek peněz,
- nedostatek sebedůvěry,
- nutnost starat se o potomky,
- málo příležitostí ke vzdělávání,
- jeho nepotřebnost,
- špatná dostupnost vzdělávacích možností,
- nevhodný čas kurzů.

V účasti na edukačních aktivitách hraje významnou roli také vlastní zájem účastníka. Rozdíl v množství času, který týdně věnuje svému sebevzdělávání vysokoškolák a osoba se základním vzděláním, je zhruba 2,5 hodiny. Co se týče vzdělání a hodnoty, kterou mu lidé přisuzují, dá se říci, že vyššímu dosaženému vzdělání odpovídá výraznější potřeba získávat další vědomosti (Šerák, 2009).

1.6.3 Specifika učení dospělých

Proces učení dospělého člověka vykazuje určité rozdíly v porovnání s jedincem mladšího věku, a to rázu sociálního, psychologického i biologického. V této souvislosti se hovoří o tzv. motivačním trojúhelníku.

MOCI – UMĚT – CHTÍT

Skutečně efektivní učení předpokládá splnění třech uvedených podmínek:

- Jedinec musí mít možnost se učit. Naplnění tohoto požadavku je determinováno jak sociálními (rodinná a pracovní situace, dostatek volného času), tak fyzickými (zdravotní stav, duševní výkonnost, inteligence, nepřítomnost omezujícího handicapu) aspekty života jedince.

- Jedinec se musí chtít učit. Důležitá je především silná vnitřní motivace. Pokud se jedinec učit nechce, nic se nenaučí a je rovněž prakticky nemožné naučit cokoli nemotivovaného člověka.
- Důležité je také umění učit se. Na kvalitu a efektivitu učení má zásadní vliv rutinně zvládnutý postup učení.

S věkem je učení obtížnější a klade i vyšší nároky na dobu potřebnou k osvojení poznatků. Studenti ve věku 40–45 let potřebují v průměru o 10–20 % více času než studenti o generaci mladší. Proměňují se paměťové dispozice, důraz se přesouvá z paměti mechanické na logickou a z paměti krátkodobé na dlouhodobou. Rychlost učení je postupně nahrazována jistotou a přesností, omezení kapacity paměti racionálnější selekcí zpracovávaných informací i větším množstvím již dříve osvojených vědomostí a dovedností. Dospělý člověk je rovněž většinou veden výraznější motivací k učení, která bývá podnícena orientací na vyšší životní potřeby, dále jeho sociální situací i těsnějším propojením cílů edukačního procesu s jeho pracovním a soukromým životem (Šerák, 2009).

1.6.4 Vzdělávání a genderová segregace na trhu práce

V dnešní době tráví mladé ženy ve vzdělávacím systému více let než muži a dosahují vysokoškolského vzdělání ve stejném, ne-li hojnějším počtu. Uvedené skutečnosti týkající se stupně dosaženého vzdělání evokují otázku, zda to není spíše obor vzdělání než jeho výše, co determinuje pozdější profesní kariéru jedince. Když se podíváme na studijní obory, které si studující vybírají na úrovni univerzitního studia, zjistíme, že volby chlapců a dívek se výrazně liší. Ženy v Evropě dominují v oborech, jako jsou zdravotnictví a sociální práce (84 %) a humanitní vědy (69 %), přičemž na technických fakultách jsou zastoupeny pouze 15 %. Muži naopak převládají v technických oborech, jako jsou přírodní vědy, technika, výpočetní technika. Obor vzdělání silně ovlivňuje pozdější postavení na trhu práce. Hlavní příčinou mohou být kulturně zakořeněné genderové vzorce a strukturální bariéry. Ty způsobují, že při výběru směru vzdělání ženy anticipují obtížnější přístup do určitých pozic a do určitého

pracovního prostředí, a proto volí obory, které jsou pro jejich pozdější kariéru snažší a akceptovatelnější. Pokud se většina mužů a žen od dětství vzdělává v genderově typických oborech, je pravděpodobné, že skončí v typicky ženských či mužských zaměstnáních, která jsou pro ženy mimo jiné charakteristická nižšími odměnami (Valentová, et al, 2010).

2 Cíle výzkumu a hypotézy

2.1 Cíle výzkumu

Cílem výzkumu mé bakalářské práce je zjistit, zda jsou partnerské vztahy ovlivněny vysokoškolským studiem v kombinované formě, a zda se projevují rozdíly v dopadu na partnerské vztahy, když studuje žena, nebo muž.

Prvním dílčím cílem bylo zjistit, které oblasti partnerského soužití jsou nejvíce negativně ovlivněny v období vysokoškolského studia v kombinované formě jednoho z partnerů.

Druhým dílčím cílem bylo zjistit, zda může dojít k rozpadu partnerského vztahu (rozvod, rozchod) v důsledku vysokoškolského studia v kombinované formě jednoho z partnerů.

2.2 Hypotézy výzkumu

Na základě zvoleného cíle výzkumu byly stanoveny dvě hlavní hypotézy a dvě nulové hypotézy:

H1: *Vysokoškolské studium v kombinované formě má negativní vliv na vztahy v partnerství.*

H0: Vysokoškolské studium v kombinované formě nemá negativní vliv na vztahy v partnerství.

H2: *Partnerský vztah je negativně ovlivněn, když studuje žena.*

H0: Partnerský vztah není negativně ovlivněn, když studuje žena.

3 Metodika

3.1 Použité techniky výzkumu

Při zpracování praktické části této bakalářské práce bylo využito kvantitativního výzkumu, který byl realizován formou dotazníkového šetření. Tuto techniku sběru dat jsem zvolila z důvodu vysoké efektivnosti a relativně snadného získání informací od velkého počtu jedinců v poměrně krátkém čase a s nízkými náklady. Použití této techniky však přináší určitá rizika, protože dotazník klade vysoké nároky na ochotu dotazovaného. Je snadné na některé otázky neodpovědět vůbec či je přeskočit a návratnost může být relativně nízká (Disman, 2009).

Dotazník patří mezi nejpoužívanější prostředky sběru informací. Je standardizovaným souborem otázek, které jsou předem připraveny na daném formuláři. Dotazníkové otázky mají být zřetelné a jednoznačné a celková koncepce dotazníku by měla zahrnovat všechny podstatné problémy, na které hledáme odpověď (Kozlová, 2007). Dotazník použitý v rámci realizovaného výzkumu s tematikou vlivu vysokoškolského studia v kombinované formě na vztahy v partnerství, jak je prezentován prostřednictvím této práce, je koncipován jako 19položkový. Využito bylo především otázek otevřených a polouzavřených.

Základní soubor tvořili studenti kombinovaného studia studující na Zdravotně sociální fakultě. Na Zdravotně sociální fakultě studuje v současné době v kombinované formě 919 studentů, z toho je 749 žen a 170 mužů. (Tato informace byla poskytnuta studijním oddělením ZSF). Před vlastním výzkumem byl u 10 respondentů proveden předvýzkum, který měl u předloženého dotazníku otestovat srozumitelnost a jednoznačnost otázek. Na základě předvýzkumu byla poté realizována hlavní výzkumná fáze, a to v období měsíce března, kdy jsem se snažila oslovit náhodně vybrané respondenty z řad studujících kombinovaného studia na Zdravotně sociální fakultě JU, a to prostřednictvím osobního předání dotazníků pověřené osobě v ročníku z náhodně vybraných oborů kombinovaného studia. Úvodní část dotazníku obsahovala informace týkající se vyplňování a způsobu vrácení dotazníku. Celkem bylo rozdáno 200 dotazníků, přičemž se jich vrátilo 168, 22 dotazníků bylo vyřazeno pro jeho

neúplné vyplnění nebo respondenti nežili v průběhu svého studia v žádném trvalém partnerském svazku (manželství, nesezdané soužití). návratnost osobně rozdaných dotazníků byla 84 %. Reprezentativní vzorek tvořilo 146 respondentů obou pohlaví.

3.2 Charakteristika souboru

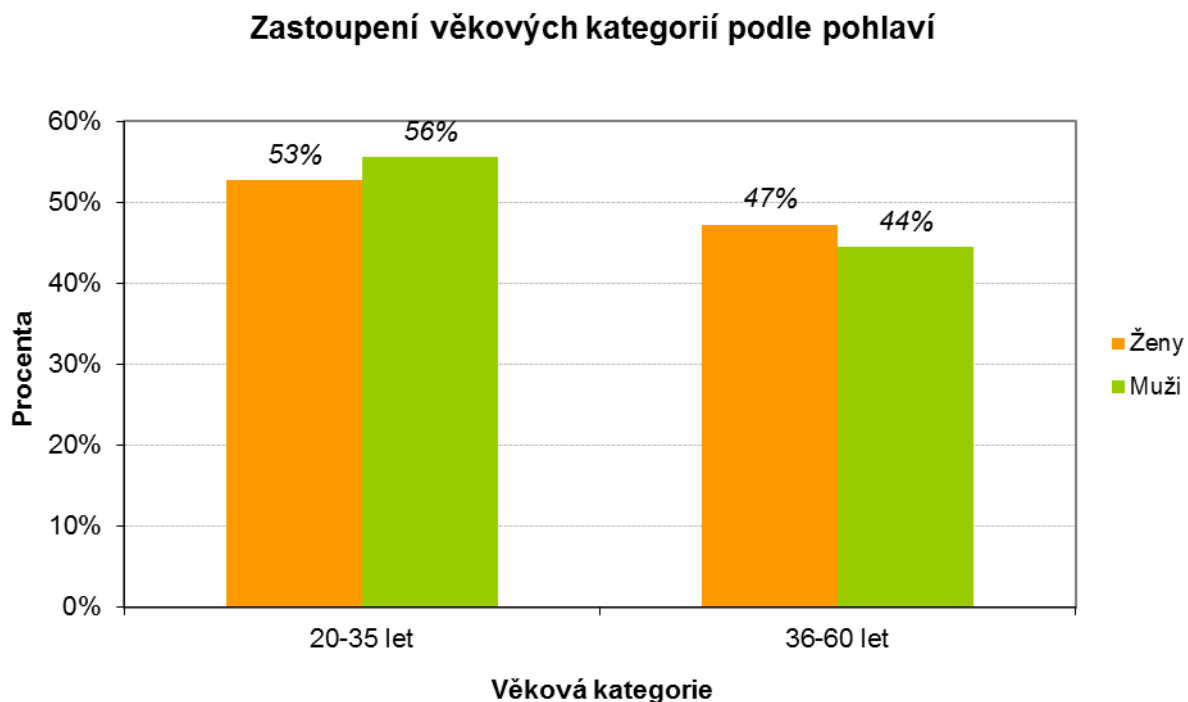
Výběrový soubor tvořili studenti kombinovaného studia Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity, žijící v partnerském vztahu nebo manželství. Celkový počet respondentů pro zpracování hlavního výzkumu čítal 146, z toho 110 žen a 36 mužů. Menší počet respondentů mužského pohlaví je částečně způsoben obory, které lze studovat v kombinované formě na Zdravotně sociální fakultě, a které jsou spíše preferovány ženami. Závěry při srovnání odpovědí žen a mužů je z tohoto důvodu nutné vnímat s ohledem na jejich celkový poměr. Zpracování údajů dotazníkového šetření bylo provedeno pomocí třídění druhého stupně. Hodnověrnost hypotéz byla testována chí kvadrát testem, přičemž hladina významnosti byla 5 % α . Výsledky dotazníkového šetření jsou prezentovány v grafech.

4 Výsledky dotazníkového šetření

4.1 Vyhodnocení

Otázka č. 1 a 2 se dotazovala na pohlaví a věk respondentů

Graf 1

Zdroj: vlastní výzkum

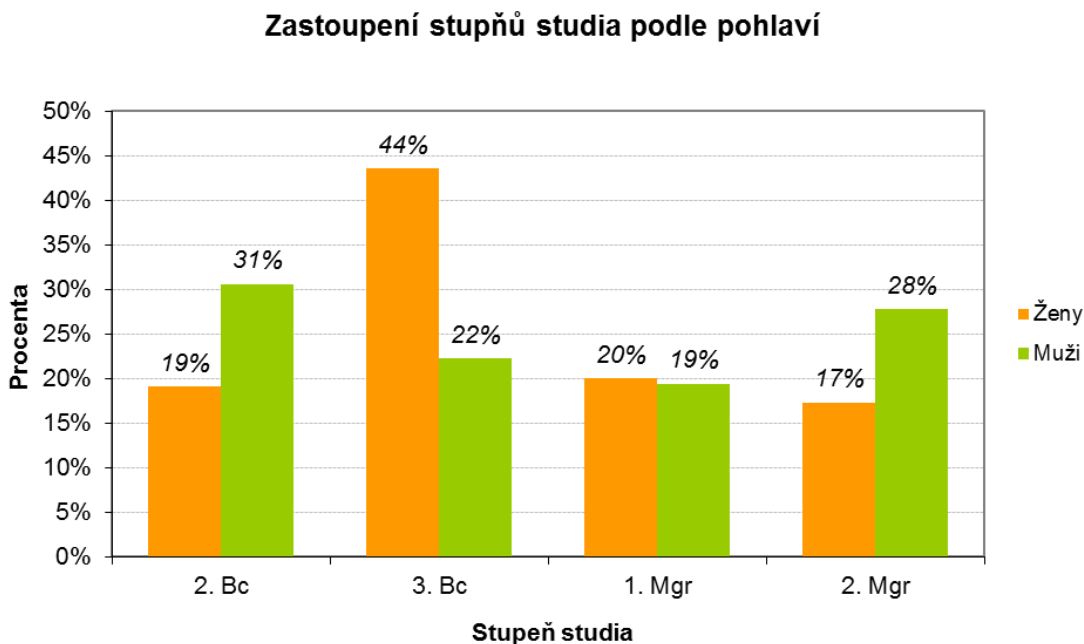
Interpretace:

Graf 1 zpracovává procentuální rozdělení respondentů dle pohlaví a rozdělení respondentů podle věku. Vzorek tvořilo 75,3 % žen (110) a 24,7 % mužů (36). Věk oslovených respondentů byl v rozptýlu 20 až 53 let, dotazovaní byli rozdělení dle statistického třídění do dvou skupin: respondenti od 20 do 35 let a od 36 do 60 let. Věkové rozložení mužů ve skupině od 20 do 35 let bylo 56 % (20) a ve skupině od 36 do 60 let bylo 44 % (16). Věkové rozložení žen ve skupině od 19 do 35 let tvořilo 53 % žen (58) a ve skupině od 36 do 60 let 47 % žen (52). Větší podíl respondentů obou pohlaví tvořila skupina v mladší věkové kategorii 20–35 let 53 % žen i mužů (78). Tato

skutečnost mohla mít vliv na odlišnosti volby možností u odpovědí, než jaké volili na základě svých zkušeností respondenti ve starší věkové kategorii 36 - 60 let.

Otázka č. 3 a č. 4 se týkala ročníku a stupně VŠ studia v kombinované formě

Graf 2

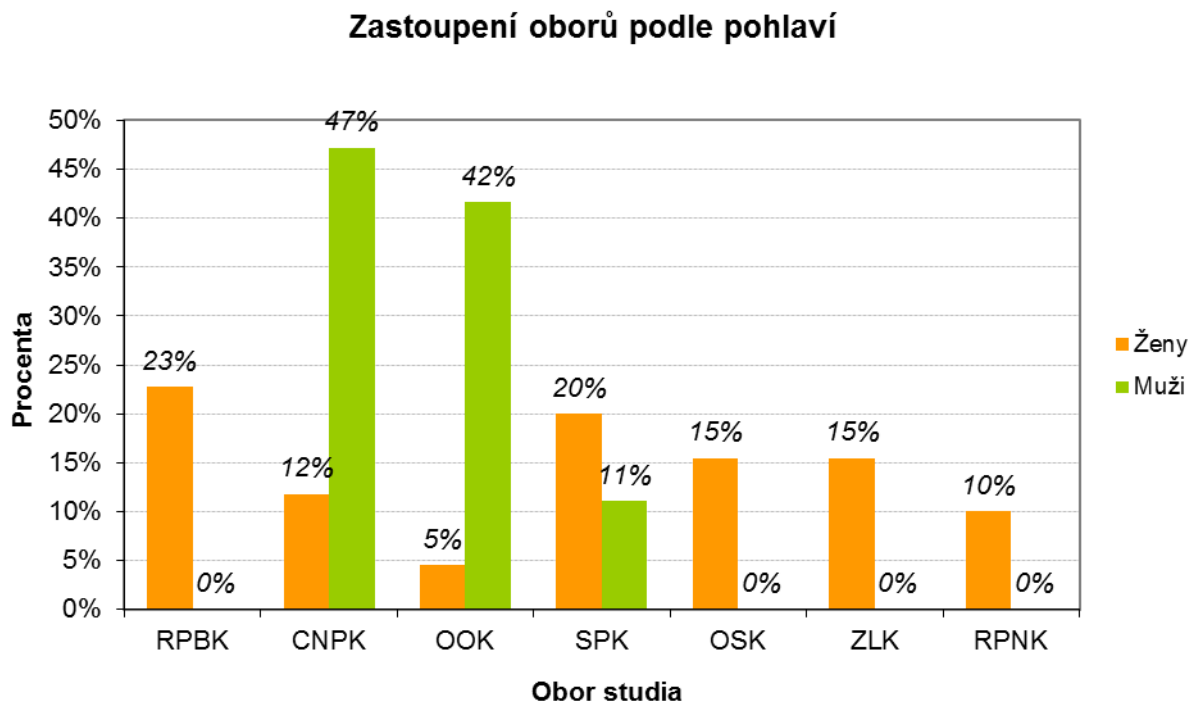
Zdroj: vlastní výzkum

Interpretace:

Graf 2 zobrazuje počet respondentů žen a mužů dle stupně jejich studia. Ve skupině studujících mužů bylo 31 % (11) z druhého ročníku bakalářského studia, 22 % (8) z třetího ročníku bakalářského studia, 19 % (7) z prvního ročníku magisterského studia, 28 % (10) z druhého ročníku magisterského studia. Ve skupině studujících žen bylo 19 % (21) z druhého ročníku bakalářského studia, 44 % (48) z třetího ročníku bakalářského studia, 20 % (22) žen z prvního ročníku magisterského studia a 17 % (19) žen z druhého ročníku magisterského studia.

Otázka č. 5: Který obor studujete?

Graf 3

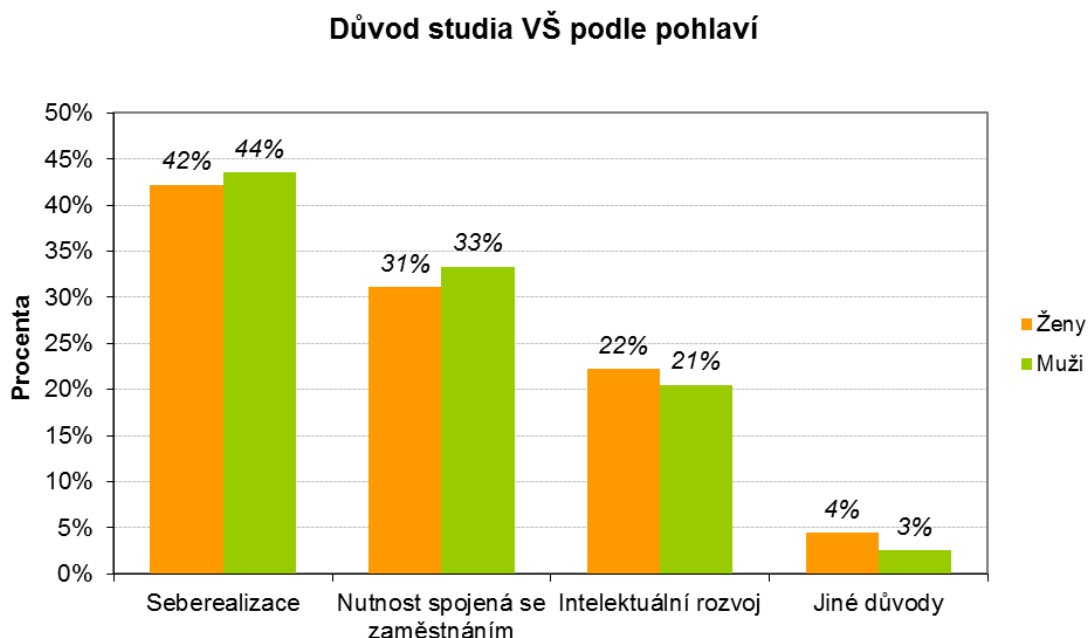
Zdroj: vlastní výzkum

Interpretace:

Graf 3 zobrazuje rozložení respondentů dle studovaných oborů. Ve skupině mužů odpověděli respondenti oboru CNPK 47 % (17), oboru OOK 42 % (15) a oboru SPK 11 % (4). Ve skupině žen odpověděly respondentky z oboru RPBK 23 % (22), oboru CNPK 12 % (13), oboru OOK 5 % (5), oboru SPK 20 % (22), oboru OSK 15 % (17), ZLK 15 % (17) a oboru RPNK 10 % (11).

Otázka č. 6: Z jakého důvodu studujete VŠ v kombinované formě?

Graf 4

Zdroj: vlastní výzkum

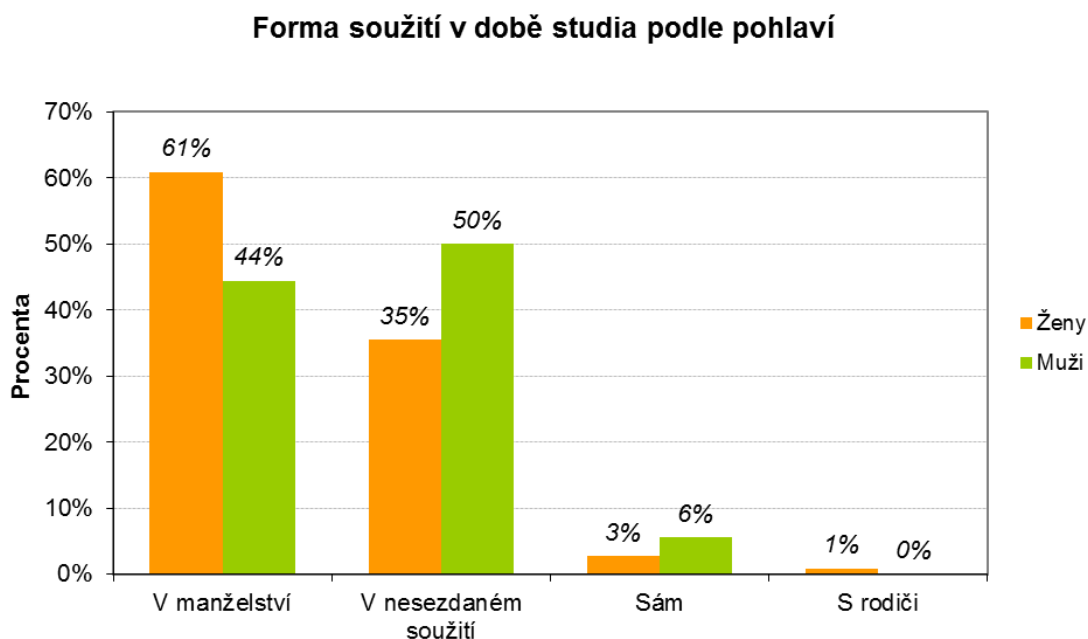
Interpretace:

Na tuto otázku někteří oslovení respondenti uvedli i více důvodů, které vedly k jejich rozhodnutí jít studovat VŠ v kombinované formě. Graf 4 nám zobrazuje procenta z celkového počtu odpovědí za celkové pohlaví. Ve skupině mužů 44 % (17) byla nejčastějším důvodem studia seberealizace, na druhém místě se 33 % (13) uvedli jako důvod nutnost spojenou se zaměstnáním, na třetím místě s 21 % (8) byl jako důvod uveden intelektuální rozvoj, jiný důvod uvedla pouze 3 % respondentů (1) jako rozšíření obzorů a pracovních možností. Ve skupině žen se můžeme setkat s obdobnou situací. Seberealizace byla důvodem studia pro 42 % (57) žen, jako důvod nutnosti spojenou se zaměstnáním uvedlo 31 % (42) žen, intelektuální rozvoj uvedlo 22 % (30) žen a jiné důvody uvedlo 4 % (6) žen, a to: zadní vrátka do budoucna, nejistota v sociální oblasti, ve které pracuji, další rozhled a vědomosti, dělat něco jiného než zubního technika. U obou oslovených skupin ženských i mužských respondentů byla seberealizace 42,5 %

(74) hlavním důvodem studia a druhé místo v pořadí náleží nutnosti spojené se zaměstnáním 31,6 % (55). Z toho vyplývá, že pořadí důvodů studia mužů i žen se neliší.

Otázka č. 7: Žijete...

Graf 5

Zdroj: vlastní výzkum

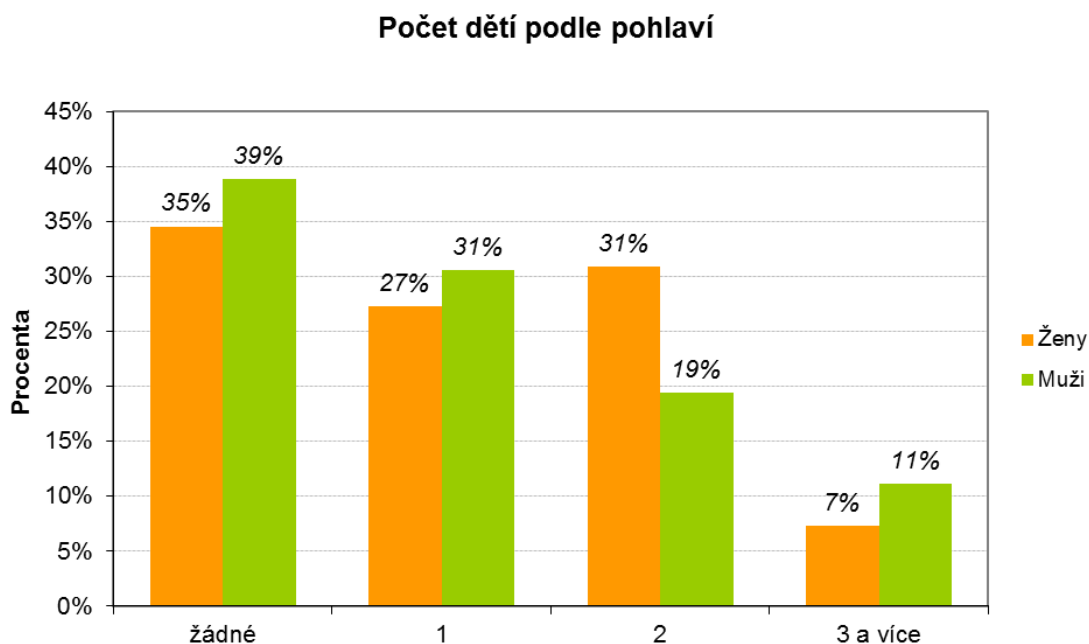
Interpretace:

Graf 5 zobrazuje, v jakém rodinném uspořádání oslovení respondenti žili v období výzkumu. Ve skupině mužů žije v manželství 44 % (16), v nesezdaném soužití 50 % (18), sám 6 % (2), s rodiči nežil žádný z mužských respondentů. Ve skupině žen žije 61 % (67) žen v manželství, v nesezdaném soužití žije 35 % (39) žen a „žiji sama“ uvedla 3 % (3) žen, s rodiči žije pouze jedna žena 1 % (1). Z celkového počtu oslovených studujících respondentů žen i mužů jich nejvíce žije v manželství 57 % (83) a na druhém místě je nesezdané soužití 39 % (57). Respondenti, kteří uvedli, že žijí sami nebo s rodiči, žili dříve v jednom z předchozích svazků a ke změně došlo na

základě okolností, které se vyskytly v průběhu jejich VŠ studia, které upřesním a vysvětlím dále otázkami č. 18 a 19.

Otázka č. 8: Děti..., v případě kladné odpovědi uveďte počet...

Graf 6

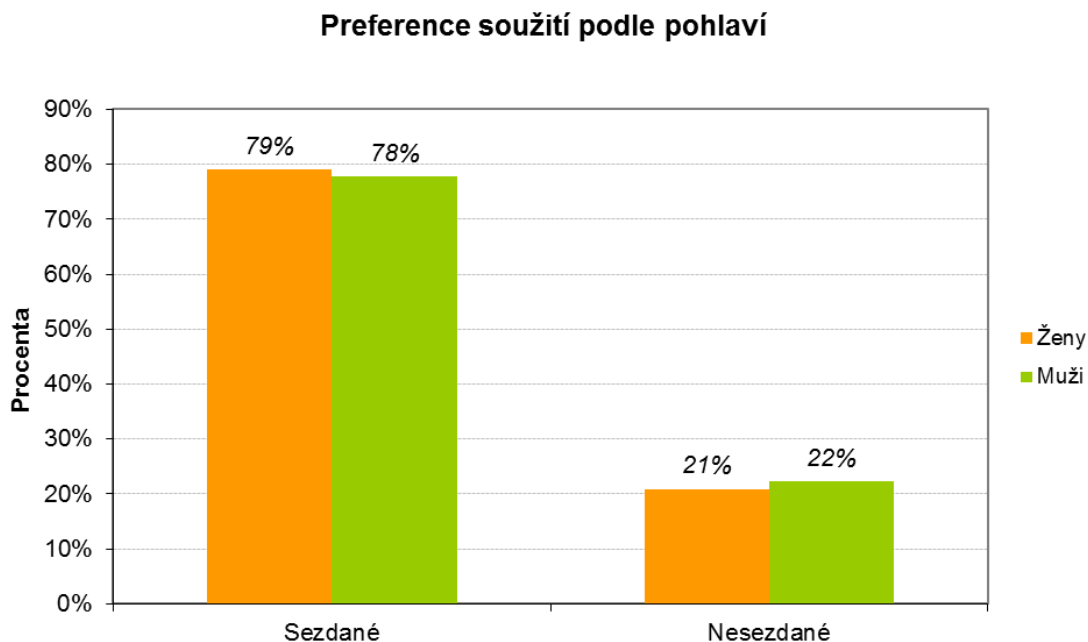
Zdroj: vlastní výzkum

Interpretace:

Graf 6 nám znázorňuje, zda oslovení respondenti mají děti ve své péči, nebo ne. Z celkového počtu 146 oslovených respondentů děti nemá 36 % (52) a děti má 64 % (94) respondentů. Z toho vyplývá, že většina oslovených studujících VŠ v kombinované formě má ve své péči děti. Z celkového počtu oslovených respondentů má ve své péči 94 studujících bez rozlišení pohlaví. Ve skupině mužů má jedno dítě 31 % (11) mužů, dvě děti má 19 % (7) mužů a tři děti má 11 % (4) mužů. Ve skupině oslovených žen má jedno dítě 27 % (30) žen, dvě děti má 31 % (34) žen, tři děti má 6 % (7) žen a sedm dětí má 1 % (1) žen.

Otázka č. 9: Kterou formu partnerství preferujete?

Graf 7

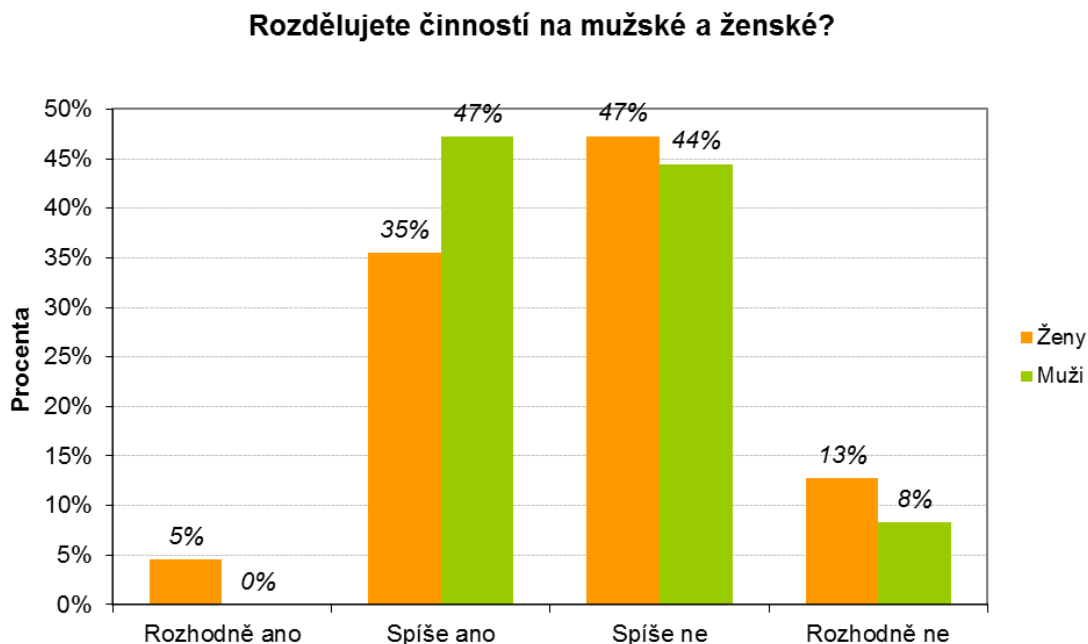
Zdroj: vlastní výzkum

Interpretace:

Graf 7 znázorňuje, kterou formu soužití preferovali respondenti. Oslovení respondenti ve skupině mužů preferují sezdané soužití v 79 % (28) a nesezdané ve 22 % (8). Oslovení respondenti ve skupině žen preferují 79 % (87) a nesezdané ve 21 % (23). Ze zjištěných výsledků vyplývá, že jak ženy, tak muži preferují sezdané soužití 79 % (115). Srovnáním výsledků z grafu 5 a 7 vyplývá, že respondenti ženy i muži žijící v nesezdaném soužití preferují sezdané soužití.

Otázka č. 10: Rozdělujete ve Vaší domácnosti činnosti na tzv. mužské a ženské?

Graf 8

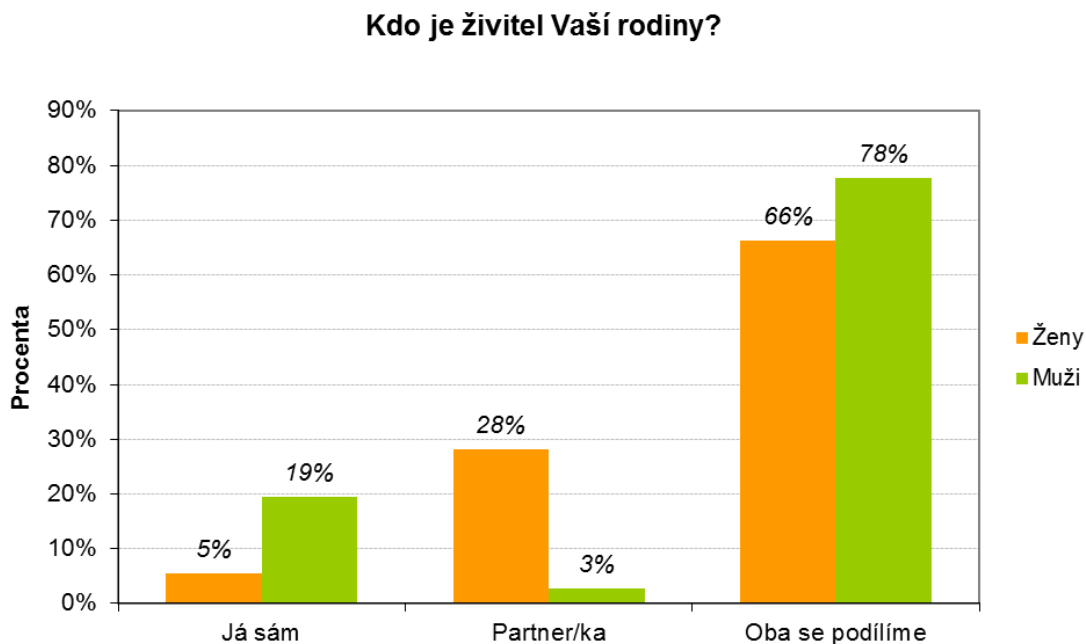
Zdroj: vlastní výzkum

Interpretace:

Graf 8 znázorňuje rozdělení činností v domácnosti u studujících respondentů. Ve skupině mužů z výběru možností odpověděli takto: rozhodně ano 0 % (0), spíše ano 47 % (17), spíše ne 44 % (16), rozhodně ne 8 % (3). Ve skupině žen z výběru možností odpověděly takto: rozhodně ano 4 % (5), spíše ano 35 % (39), spíše ne 47 % (52), rozhodně ne 13 % (14). Ze zjištěných výsledků vyplývá, že muži vnímají rozdělení činností ve své domácnosti na mužské a ženské, kdy jejich nejčastější odpověď byla spíše ano, kdežto ženy toto rozdělení takto nevnímají, protože převažovala odpověď spíše ne. V celkovém pohledu většina oslovených respondentů, ženy i muži, volila odpověď spíše ne 47 % (68).

Otázka č. 11: Za živitele rodiny považujete...

Graf 9

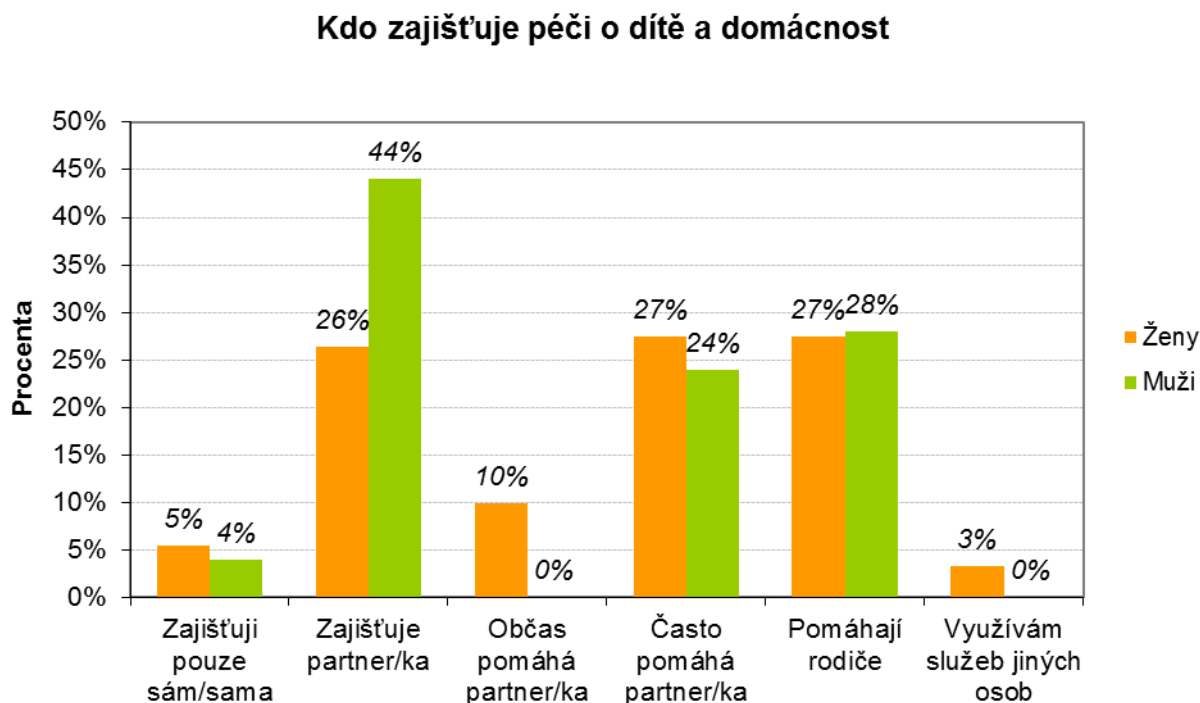
Zdroj: vlastní výzkum

Interpretace:

Graf 9 znázorňuje odpovědi respondentů z hlediska jejich finančního podílu v manželství / nesezdaném soužití. Ve skupině mužů z výběru možností odpověděli takto: za živitele považuje jen sebe 19 % (7) mužů, partnera 3 % (1) muž, oba se podílíme na finančním zajištění domácnosti stejným dílem 78 % (28) mužů. Ve skupině žen z výběru možností odpověděly takto: za živitele považují jen sebe 5 % (6) žen, partnera 28 % (31) žen, oba se podílíme stejným dílem 66 % (73). Z celkového výsledku odpovědí žen i mužů vyplývá, že se na finančním zajištění ve svém partnerském svazku podílejí oba partneři stejným dílem 69 % (101). Z toho vyplývá, že jsou v současné době pro finanční zajištění rodiny podstatné oba příjmy.

Otázka č. 12: Péči o dítě a domácnost v období Vašeho VŠ studia zajišťuje...

Graf 10

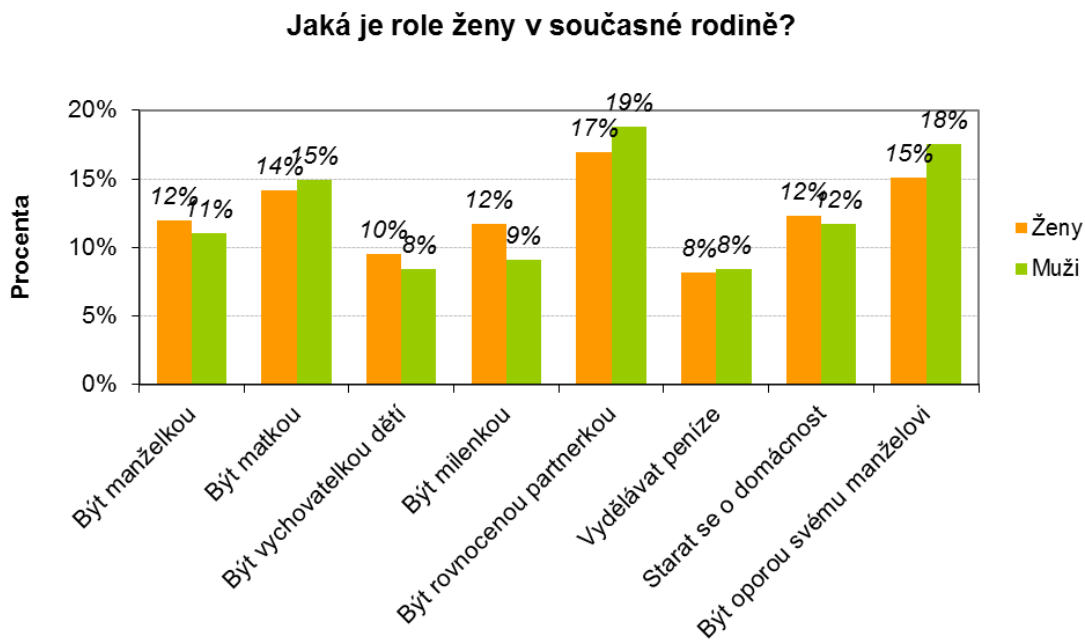
Zdroj: vlastní výzkum

Interpretace:

Graf 10 nám zobrazuje procenta z celkového počtu odpovědí za celkové pohlaví. Na otázku, jak funguje zajištění péče o děti a domácnost během období jejich VŠ studia, volili respondenti často dvě možnosti odpovědí, většinou kombinace partner a rodiče. Ve skupině studujících mužů odpověděli takto: zajišťuji ji pouze sám 4 % (1), zajišťuje ji partnerka 44 % (11), často pomáhá partnerka 24 % (6), pomáhají rodiče 28 % (7). Ve skupině studujících žen odpověděly takto: zajišťuji ji pouze sama 5 % (5), zajišťuje ji partner 26 % (24), občas pomáhá partner 10 % (9), často pomáhá partner 27 % (25), pomáhají rodiče 27 % (25), využívám služeb jiných osob 3 % (3), např. paní na hlídání, starší sourozenec. Z celkového výsledku odpovědí studujících žen i mužů vyplývá, že péči o dítě a domácnost v období jejich VŠ studia v kombinované formě pomáhá zajistit jejich partner/ka v 30 % (35) v kombinaci s jejich rodiči v 28 % (32).

Otázka č. 13: Jaká je podle Vás úloha ženy v současné rodině?

Graf 11

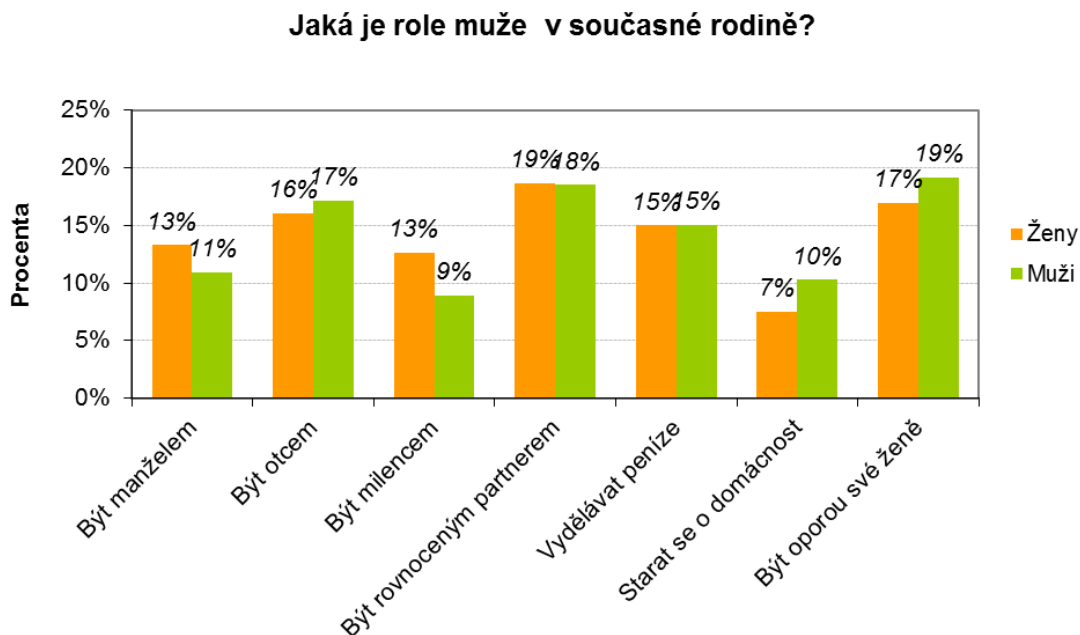
Zdroj: vlastní výzkum

Interpretace:

Graf 11 nám zobrazuje procenta z celkového počtu odpovědí za celkové pohlaví. Znázorňuje názor žen i mužů na úlohu ženy v současné rodině. Respondenti mohli v odpovědi uvést více možností. Dle odpovědí respondentů převažovala ve skupině mužů odpověď: být rovnocennou partnerkou muže 19 % (29) a být oporou svému manželovi/partnerovi 17 % (27), úlohu ženy jako matky volilo odpověď 15 % (23) mužů, jako jinou možnost odpovědi doplnil jeden muž 1 % (1) být tolerantní. Ve skupině žen převažovala také odpověď být rovnocennou partnerkou muže 17 % (91) a být oporou svému manželovi/partnerovi 15 % (81), úlohu ženy jako matky vybralo za svou odpověď 14 % (76) a vnímání své úlohy ženy starat se o domácnost volilo jako svou odpověď 12 % (66). Z celkového výsledku odpovědí žen i mužů vyplývá, že žena je v rodině nejčastěji vnímána jako rovnocenná partnerka muže 17 % (120) a jako opora svého manžela/partnera 16 % (108). Což svědčí o změně určitého vnímání role ženy.

Otázka č. 14: Jaká je podle Vás úloha muže?

Graf 12

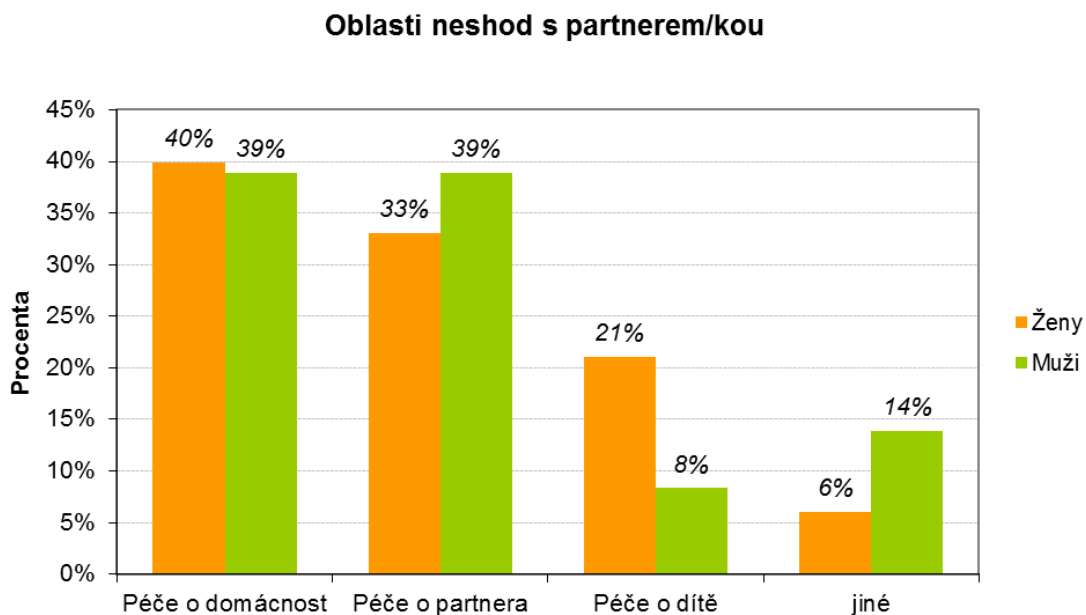
Zdroj: vlastní výzkum

Interpretace:

Graf 12 nám zobrazuje procenta z celkového počtu odpovědí za celkové pohlaví. Respondenti mohli zaškrtnout více možností. Dle odpovědí respondentů převažovala ve skupině mužů odpověď: být oporou své manželce/partnerce 19 % (28), na druhém místě volili odpověď být rovnocenným partnerem 18 % (27) a na třetím místě volili odpověď být otcem 17 % (25), v rámci vepsání jiné možnosti doplnil (1) respondent být ohleduplný. Ve skupině žen převažovala odpověď: být rovnocenným partnerem 19 % (87), na druhém místě volily odpověď být oporou své manželce/partnerce 17 % (79), stejně jako u mužů na třetím místě byla odpověď být otcem 16 % (75). Procentuálně vyrovnaný byl u obou pohlaví názor vydělávat peníze (15 %).

Otázka č. 15: Ve které oblasti dochází k neshodám s partnerem/kou?

Graf 13

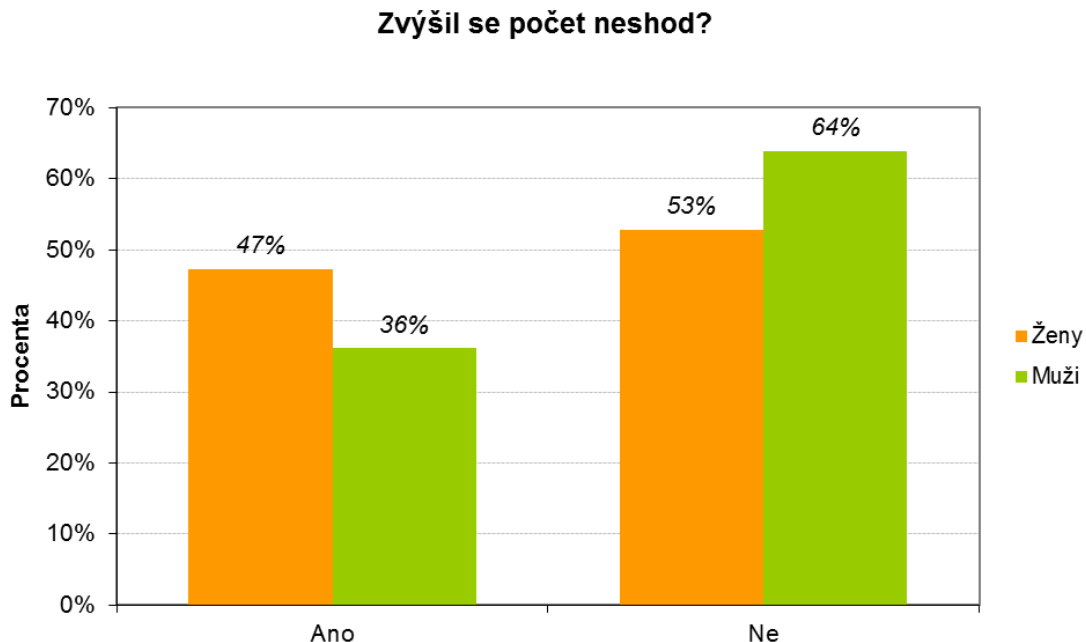
Zdroj: vlastní výzkum

Interpretace:

Graf 13 nám zobrazuje procenta z celkového počtu odpovědí za celkové pohlaví. Respondenti mohli vybrat více možných odpovědí. Ve skupině mužů nejčastěji vybrali možnost: oblast péče o partnera a partnerský vztah 39 % (14) a oblast péče o domácnost 39 % (14). Na druhém místě byly vepsány odpovědi do možnosti jiná oblast 14 % (5), a to: upřesnění, že nemají neshody v žádné oblasti. Ženy nejčastěji volily možnost: oblast péče o domácnost 40 % (53) a na druhém místě oblast péče o partnera a partnerský vztah 33 % (44). Jinou možnost odpovědi napsalo 6 % (8) žen, a to sexuální oblast, oblast příbuzenských vztahů (tchýně), oblast pracovní, ale také tři respondentky uvedly, že nemají neshody a ani v žádné oblasti neměly.

Otázka č. 16: Zvýšil se počet neshod v rámci vašeho partnerství v průběhu VŠ?

Graf 14

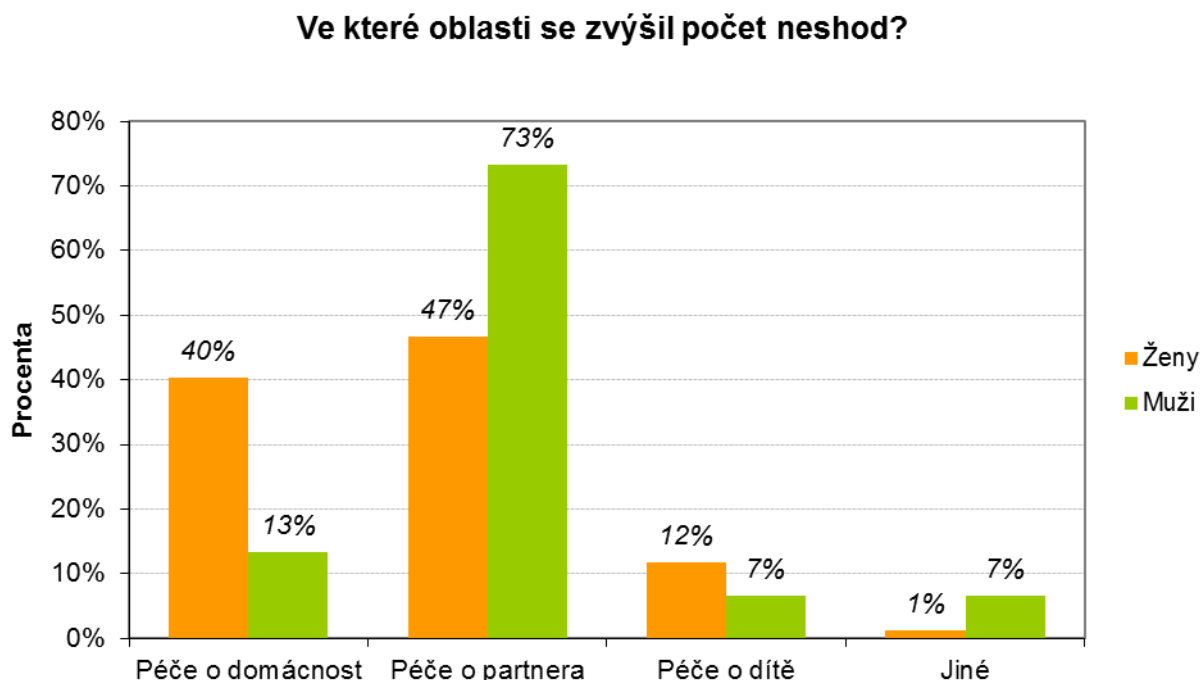
Zdroj: Vlastní výzkum

Interpretace:

Graf 14 nám zobrazuje procenta odpovědí respondentů, zda došlo ke zvýšení počtu neshod v jejich partnerství v průběhu jejich VŠ studia. Ve skupině žen činila odpověď „ano“ 47 % (52) a odpověď „ne“ 53 % (58). Ve skupině mužů činila odpověď „ano“ 36 % (13) a odpověď „ne“ 64% (23). Celkový počet odpovědí „ano“ bez ohledu na pohlaví byl 44 % (65) a odpovědi „ne“ 56 % (81). Minimální procentuální rozdíl mezi odpovědi „ano“ a „ne“ mi umožnil testovat hypotézu H1: *Vysokoškolské studium v kombinované formě má negativní vliv na vztahy v partnerství*. Zvýšený počet neshod v partnerském vztahu dle mého názoru znamená zhoršení vztahu mezi partnery a tudíž je patrný negativní vliv, který je upřesněn následujícím grafem 15. Předpokládaný poměr odpovědí „ano“ byl stanoven na 1/3 a statisticky vyhodnoceno (viz 4.2).

Otázka č. 17: Pokud ano, ve které oblasti?

Graf 15

Zdroj: vlastní výzkum

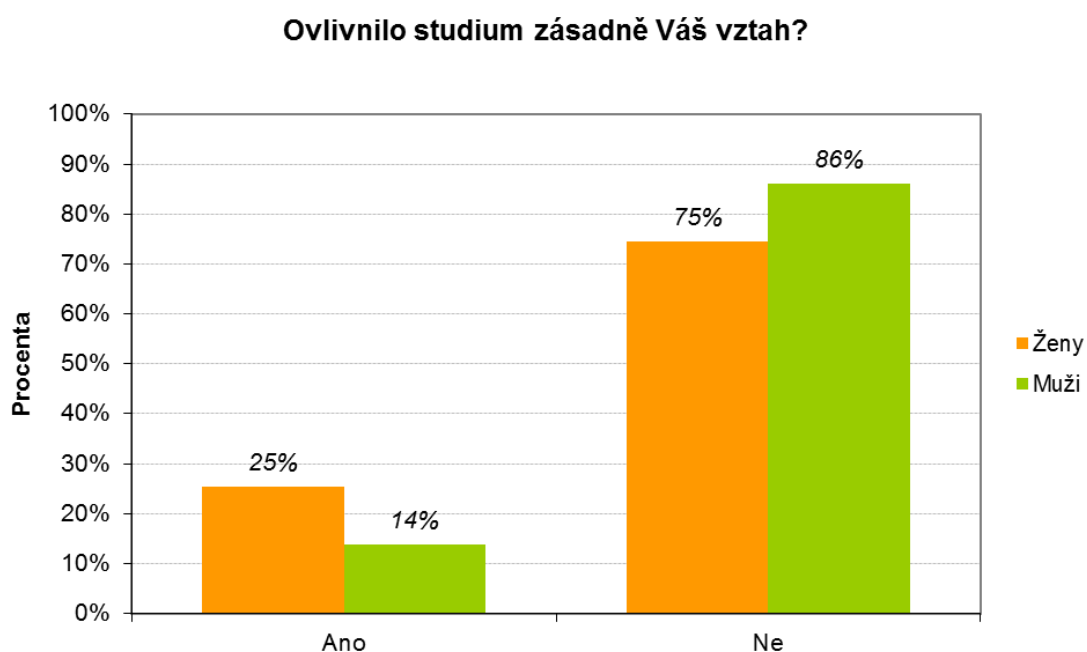
Interpretace:

Graf 15 nám upřesňuje, které oblasti jsou zdrojem konfliktů v partnerském vztahu v období VŠ studia v kombinované formě na ZSF, jak je uváděli oslovení respondenti obou pohlaví. Ve skupině mužů silně převažovala volba oblasti péče o partnera a partnerský vztah 73 % (11), poté následovala oblast péče o domácnost 13 % (2), oblast péči o dítě uvedl jeden respondent stejně jako jinou oblast, zde byla uvedena oblast vzdělání. Ve skupině žen byla situace podobná, protože nejvíce neshod uváděly respondentky v oblasti péče o partnera a partnerský vztah 47 % (36), významně vyšší procentuální zastoupení u žen než u mužů měla oblast péče o domácnost 40 % (31), oblast péče o dítě byla zastoupena 12 % (9), jako jinou oblast uvedla jedna respondentka taktéž oblast vzdělání, protože s partnerem studují spolu. Dle odpovědí žen i mužů vyplývá, že se negativní vliv v období VŠ studia v kombinované formě

projevuje především v oblasti partnerského vztahu. Významně vyšší procentuální zastoupení oblasti neshod v péči o domácnost u žen může svědčit o zavedené dělbě práce v jejich současném partnerském vztahu na mužské a ženské činnosti, ačkoliv se ve svých odpovědích na otázku č. 10 vyjadřovaly jinak.

Otázka č. 18: Ovlivnilo VŠ studium v kombinované formě zásadně...

Graf 16

Zdroj: vlastní výzkum

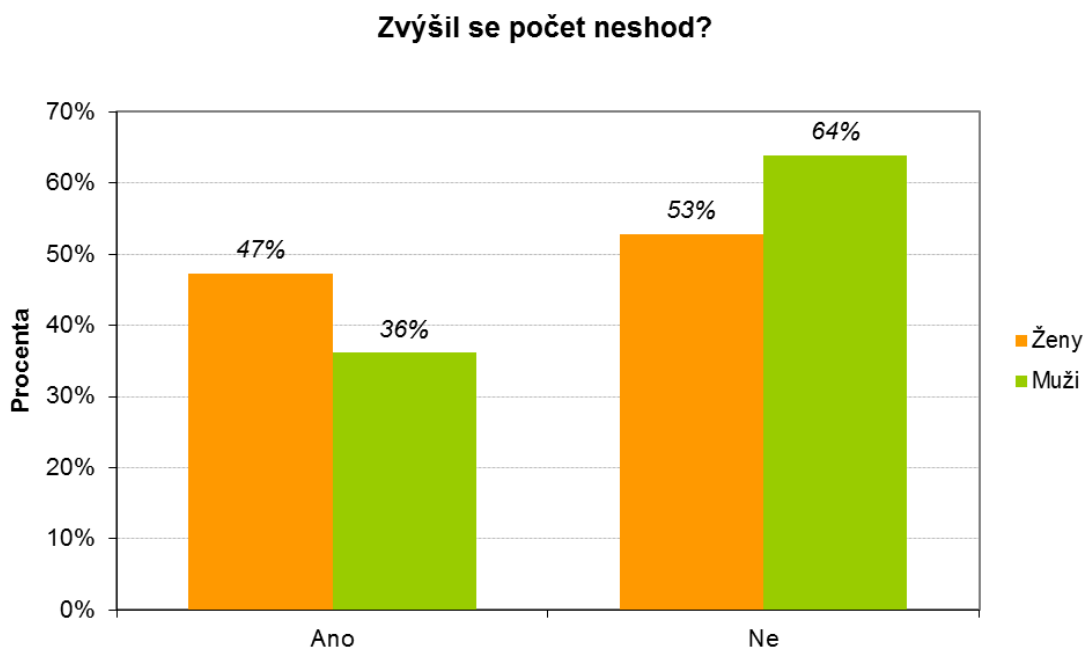
Interpretace:

Graf 16 nám zobrazuje vnímání respondentů, jestli jejich studium zásadně ovlivnilo jejich partnerský vztah. Většina oslovených respondentů obou pohlaví uvedla odpověď ne. U mužů to bylo 86 % (31) respondentů, u žen 75 % (82) respondentek. Odpověď ano uvedlo 25 % (28) žen a 14 % (5) mužů. Z výsledků vyplývá, že to většina respondentů obou pohlaví jako zásadní vliv na svůj partnerský vztah nevnímá.

4.2 Statistické vyhodnocení a ověření hypotéz

Otázka č. 16: Zvýšil se počet neshod v rámci vašeho partnerství v průběhu VŠ?

Graf 14

Zdroj: vlastní výzkum

Tab. 1: Kontingenční tabulka

			Zvýšil se počet neshod v rámci Vašeho partnerství v průběhu VŠ kombinovaného studia		Celkem
			Ano	Ne	
Pohlaví	muž	Počet	13	23	36
		Procenta	36,1%	63,9%	100,0%
	žena	Počet	52	58	110
		Procenta	47,3%	52,7%	100,0%
Celkem		Počet	65	81	146
		Procenta	44,5%	55,5%	100,0%

Zdroj: vlastní výzkum

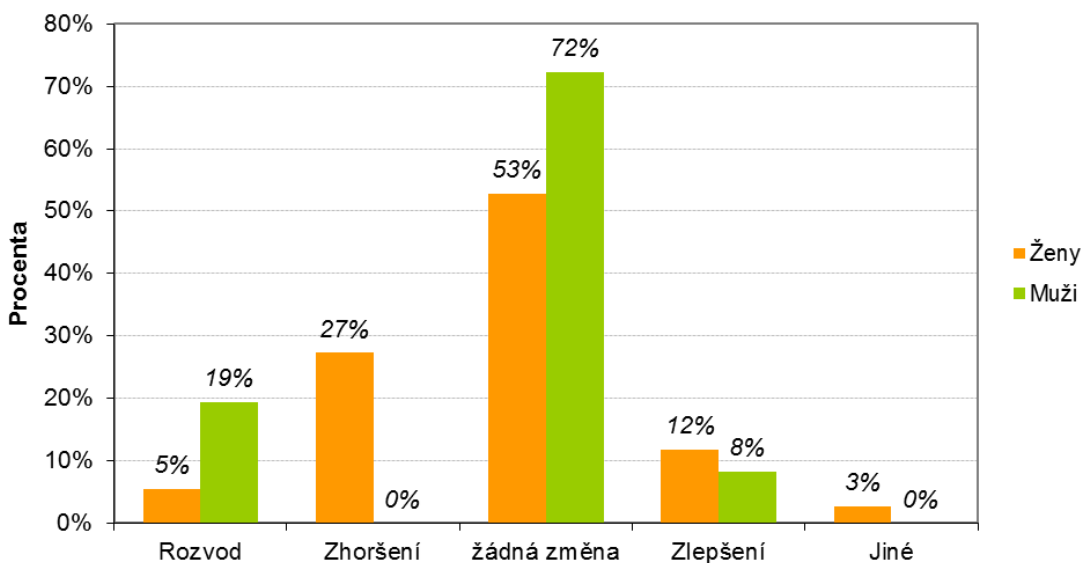
Shrnutí:

Na otázce č. 16 (graf 14 a tab. 1) byl testován výše uvedený vztah pomocí chí kvadrát testu, dosažená hladina významnosti $p = 24 \%$ svědčila o tom, že se názor žen a mužů významně neliší. Předpokládaný poměr odpovědí „ano“ byl stanoven na $1/3$. Hladina významnosti byla 5% α . Na základě výsledku $0,4 \%$ lze dle chí kvadrát testu tvrdit, že poměr $1/3$ lidí s názorem, že počet neshod se zvýšil, je špatně. Proč? Protože odpovědi „ano“ je mnohem více. Zde byla testována a dle výsledku potvrzena hypotéza H1: *Vysokoškolské studium v kombinované formě má negativní vliv na vztahy v partnerství.*

Otázka č. 19: Došlo u Vás v průběhu vašeho VŠ studia v kombinované formě...

Graf 17

Změny vztahů v partnerství průběhu VŠ studia

Zdroj: vlastní výzkum

Tab. 2: Kontingenční tabulka

			Došlo u Vás v průběhu Vašeho VŠ studia v kombinované formě k					Celkem
			Rozvod	Zhoršení	Žádná změna	Zlepšení	Jiné	
Pohlaví	muž	Počet	7	0	26	3	0	36
		Procenta	19,4%	0,0%	72,3%	8,3%	0,0%	100,0%
	žena	Počet	6	30	58	13	3	110
		Procenta	5,5%	27,3%	52,7%	11,8%	2,7%	100,0%
Celkem		Počet	13	30	84	16	3	146
		Procenta	8,9%	20,5%	57,5%	11,0%	2,1%	100,0%

Zdroj: vlastní výzkum

Tab. 3: Kontingenční tabulka

			Došlo u Vás v průběhu VŠ kombinovaného studia ke zhoršení Vašeho partnerského vztahu		Celkem
			Ano	Ne	
Pohlaví	muž	Počet	7	29	36
		Procenta	19,4%	80,6%	100,0%
	žena	Počet	36	74	110
		Procenta	32,7%	67,3%	100,0%
Celkem		Počet	43	103	146
		Procenta	29,5%	70,5%	100,0%

Zdroj: vlastní výzkum

Shrnutí:

Graf 17 a tab. 2 nám zobrazuje odpovědi respondentů obou pohlaví, zda došlo k změnám v jejich partnerském vztahu v průběhu jejich VŠ studia. Ve skupině mužů převažovala odpověď, že k žádným změnám ve vztahu s partnerkou nedošlo 72 % (26) respondentů, ovšem na druhém místě uvedli rozvod nebo rozchod s partnerkou 19 % (7) respondentů, zlepšení vztahu s partnerkou v průběhu jejich studia uvedlo 8 % (3) respondentů. Ve skupině žen byla také nejčastější odpověď, že nedošlo k žádným změnám ve vztahu s partnerem 53 % (58) respondentek, na druhém místě ovšem uvedlo

zhoršení vztahů s partnerem 27 % (30) respondentek. Zlepšení vztahu s partnerem uvedlo 12 % (13) respondentek, rozvod 5 % (3) respondentek, do možnosti jiné uvedly tři respondentky: manžel začal zvýšeně žárlit, svatba, manželství. Zde byla testována hypotéza H2: *Partnerský vztah je negativně ovlivněn, když studuje žena*, dle chí kvadrát testu. Hladina významnosti byla stanovena na 5 % α . Dosažená hladina významnosti byla **12,9 %**. Hypotéza H2 se nepotvrdila (tab. 3). Partnerský vztah není negativně ovlivněn, když studuje žena.

5 Diskuse

Partnerský vztah, ať je to forma nesezdaného soužití, nebo manželství, je ve svém průběhu ovlivňován mnoha okolnostmi, které mohou být negativní i pozitivní. Jednou z nich může být například zvyšování kvalifikace formou vysokoškolského studia v kombinované formě jednoho z partnerů. Podstatným faktorem k zvládnutí tohoto zátěžového období pro partnerský vztah je rovnoměrnější rozdělení rolí mezi partnery i vzájemné oboustranné pochopení, tolerance a podpora, bez vyvolávání zbytečných konfliktů. Motivace ke vzdělání u dospělých jsou různé: od snahy kompenzovat nedostatky ve vzdělání, zlepšit své zařazení v sociálním prostředí, adaptovat se na nové sociální podmínky, zlepšit svůj kontakt s lidmi a kulturní rozvoj nebo najít smysl života. V současné době jsou svým rozsahem největší požadavky na profesní vzdělávání (Vymazal, 1995, s. 139-140).

V roce 2009 byl k problematice vzdělávání dospělých v České republice realizován průzkum společností Donath-Burson-Marsteller, kdy z jedné části zjišťované oblasti realizovaného průzkumu vyplynulo, že hlavní motivací vzdělávat se v dospělosti je:

- udržet krok s dobou a být konkurenceschopný na trhu práce a ve společnosti,
- dosáhnout svých profesních cílů a otevřít si obzory a další možnosti,
- mít „dobrý pocit“ z osobního rozvoje,
- zajímavým způsobem využít svůj volný čas.

Motivace k dalšímu vzdělávání závisí na individuálních potřebách a schopnostech jedince bez ohledu na pohlaví. Jedním z častých důvodů vzdělávat se je jmenováno obecně rozšiřování obzorů, otevírání nových možností a udržení se v celkové mentální kondici. S tím je spojeno zlepšení sebevědomí a „dobrý pocit“ z osobního rozvoje. Sebevzdělání má za následek lepší pocit ze sebe sama, který nemusí nutně přicházet s intencí konkrétního uplatnění v konkrétním oboru. Formální vzdělání v oboru může hrát zásadní roli. Často je např. vysokoškolské vzdělání nutností při posuzování, jakou profesní hodnotu má člověk pro zaměstnavatele, bez ohledu na jeho další kompetence a zkušenosti. Je také časté, že mnozí lidé vykonávají jinou profesi než tu, ve které jsou formálně vzděláni (Donath-Burson-Marsteller, 2009).

Pro srovnání, jak ukazují výsledky mého výzkumu, byla nejčastějším důvodem rozhodnutí jít studovat na ZSF jak u žen (42 %), tak i mužů (44 %) především jejich seberealizace; až na druhém místě mělo jejich studium souvislost se zaměstnáním 21 % mužů a 31 % žen. Rovněž velká důležitost byla přikládána intelektuálnímu rozvoji u mužů 21 % a u žen 22 %. Výsledky svědčí převážně o vlastním rozhodnutí respondentů vzdělávat se a zvýšit si kvalifikaci. Zároveň se nelišilo pořadí zvolených důvodů studia žen a mužů.

Dále jsem se ve svém výzkumu zaměřila v dotazníkovém šetření na formu partnerského soužití u respondentů a na jejich preferenci partnerského uspořádání. Dle Dudové et al. (2007) závisí spokojenost se soukromým životem na rodinném stavu. Z hlediska spokojenosti se soukromým životem je zajímavé zejména zjištění, že lidé žijící v trvalém partnerském vztahu (vdané/ženatí a kohabitující) jsou spokojenější se svým soukromým životem než lidé „single“ a rozvedení (Dudová et al., 2007).

Nejvíce z oslovených respondentů bez ohledu na pohlaví, kteří studují vysokoškolské studium v kombinované formě na ZSF, žije v manželství (57 %) a (39 %) v nesezdaném soužití. Pokud ale srovnáme formu soužití dle pohlaví, žije převážná většina oslovených žen v manželství (61 %), kdežto u mužů převažuje forma nesezdaného soužití (50 %). Bez ohledu na to, v jakém svazku momentálně žijí, volila většina mužů i žen sezdané soužití (79 %). Z toho lze usuzovat, že i respondenti žijící v nesezdaném soužití plánují v budoucnu uzavřít manželství, což znamená, že manželství má pro ně stále vysokou hodnotu a nesezdané soužití považují pouze za přechodnou záležitost (viz graf 5).

Výsledky mohu porovnat s kvantitativním výzkumem, který byl realizován Sociologickým ústavem AV ČR, jehož jedno šetření se týkalo zjištění rodinného stavu respondentů. Bylo zajímavé, že 80 % všech vztahů v nesezdaném soužití se stálým partnerem/kou trvá do šesti let, pak se jejich počet rapidně snižuje a předpokládá se, že po šesti letech lidé většinou uzavírají manželství nebo jejich vztah končí rozchodem. (Dudová, 2006)

V této části výzkumu bych dále chtěla upozornit na vzorek procentuálně sice malý (3 % žen a 6 % mužů). Ti uvedli, že žijí sami, dříve žili v jednom z výše jmenovaných

svazků, ale v průběhu studia došlo k zásadním změnám v jejich partnerském vztahu a důsledkem byl rozvod nebo rozchod.

Další část výzkumu byla zaměřena na zjištění, zda jsou v domácnosti oslovených respondentů rozděleny činnosti na mužské a ženské a koho považují ve svém partnerském svazku za živitele (viz graf 8 a 9).

Jak uvádí Vohlídalová (2007), přestože se v současné době mnohé mladé páry ztotožňují s „ideologií“ rovnoměrného rozdělení péče o domácnost mezi oba partnery, a své vlastní uspořádání tak často i interpretují, reálná situace se od jejich představ a ideálů často značně liší, a i v těchto případech leží větší díl domácích prací a péče o děti především na ženě. Na jedné straně převažují v české společnosti tradiční partnerství, v kterých je patrná velká nerovnost v rozdělení domácích prací v neprospěch žen, na straně druhé se i v naší společnosti vyděluje skupina lidí, kteří se odklánějí od tradičního rozdělení rodinných rolí mezi mužem a ženou v partnerství a snaží se participovat na domácích povinnostech rovným dílem. Tento způsob uspořádání se týká spíše lidí s vyšším vzděláním, a zejména pak žen s vysokoškolským nebo vyšším odborným vzděláním, které se o domácí povinnosti s partnerem dělí tímto způsobem v téměř 43 % případů. Tento způsob organizace života v páru je pak doménou spíše mladší generace ve věku 25–34 let (Vohlídalová, 2007).

V souvislosti s výsledky mého výzkumu znázorněnými v grafech 8 a 9 bych chtěla upřesnit, že větší podíl respondentů obou pohlaví tvořila skupina v mladší věkové kategorii 20–35 let (53 %). Tento faktor mohl hrát svou roli při volbě možností odpovědi i jiného vnímání sledované problematiky a tím i odlišné výsledky výzkumu, než kdyby převažovala skupina respondentů starší věkové kategorie 36 - 53 let.

Ze zjištěných výsledků vyplývá, že muži vnímají ve 47 % spíše rozdělení činností na mužské a ženské v jejich domácnosti, kdežto 47 % žen toto rozdělení činností na mužské a ženské takto nevnímají nebo si ho nepřipouštějí. Z celkového pohledu (viz graf 8) se většina oslovených respondentů (jak ženy, tak i muži) v 47 % přiklání k tomu, že spíše nemají činnosti ve své domácnosti rozděleny na mužské a ženské. K tomu bych chtěla přidat výsledky zobrazené v grafu 9 týkající se finančního podílu v domácnosti respondentů. Z celkového výsledku odpovědi žen i mužů vyplývá, že se

na finančním zajištění ve svém partnerském svazku podílejí oba partneři stejným dílem (69 %). Prezentované výsledky by mohly svědčit nejen o rovnoměrnějším rozdělení činností v domácnosti mezi partnery, ale i co se týká rovnocenného podílu na finančním zajištění rodiny v současné době. Nepotvrdil se zde model muže jako výhradního živitele rodiny. Dále bych se ještě zaměřila na výsledky zobrazené v grafech 11 a 12, které vypovídají, že úlohou ženy v současné rodině je být především rovnocennou partnerkou muže (17 %) a být oporou svému partnerovi/manželovi (16 %). To by mohlo svědčit o určité změně vnímání role ženy a to jak muži, tak i samotnými ženami. Shoda panuje také ve vnímání role muže v rodině. Být rovnocenným partnerem uvedlo (19 %) respondentů a být oporou své partnerce/manželce uvedlo (17 %) respondentů bez ohledu na pohlaví. Zde se mohl projevit vliv již výše jmenovaného faktoru převažující mladší věkové skupiny respondentů.

Sirovátka (2008) uvádí, že na základě principu komplementarity, ze které vychází také model relativních zdrojů, probíhá vyjednávání mezi partnery v otázce participace na jednotlivých činnostech s cílem podílet se na neplacené práci co nejméně, a to formou porovnávání zdrojů. Předpokládá se, že v silnější vyjednávací pozici v partnerském svazku se ocitá ten, který disponuje více ceněnými zdroji (z hlediska příjmu, vzdělání apod.). Jeho podíl na placeném zaměstnání bude tedy vyšší a na neplacené (domácí) práci naopak nižší. Na druhou stranu, pokud jsou zdroje obou partnerů vyrovnané, lze očekávat i rovnoměrnější rozdělení činností mezi partnery.

Své názory na partnerskou dělbu domácích prací a uplatnění mužů i žen ve sféře rodinné a pracovní vyjadřovali respondenti v rámci výzkumu realizovaném v roce 2010 VÚPSV. Naprostá většina osob bez rozdílu pohlaví, vzdělání, věku i toho v jaké fázi rodinného cyklu se právě nacházejí, souhlasili s modelem dvoupříjmové rodiny, kdy do rodinného rozpočtu přispívají oba partneři. Zároveň panuje značná podpora rovných šancí pro muže i ženy (v profesní sféře, v rodinných aktivitách, hospodaření v rodině aj.). Avšak v případě vyhrocení náročnosti skloubení obou sfér se však preference genderově podbarvují (Höhne, Kuchařová et al., 2010).

Další otázkou jsem zjišťovala, kdo v období VŠ studia v kombinované formě zajišťuje u respondentů péči o dítě a domácnost (viz graf 10). Z celkového výsledku odpovědí studujících žen i mužů vyplynulo, že péči o dítě a domácnost jim pomáhá zajistit jejich partner/ka v (30 %) a v kombinaci s jejich rodiči (28 %). V malém procentuálním zastoupení bylo využito služeb jiných osob (3 %), např. paní na hlídání nebo sourozenci. Ačkoliv hlavní díl odpovědnosti za péči o děti a domácnost stále leží na ženách, ochota mužů podílet se v případě nutnosti na péči o dítě je poměrně vysoká. Realizuje se však v podstatně menší míře. V českém prostředí je jednoznačně preferováno zabezpečení celodenní péče o dítě do dvou až tří let jeho věku téměř výhradně matkou, přičemž zhruba v desetině případů se připouští střídavá péče obou rodičů. Ostatní formy zajištění péče o takto staré děti, tj. pomoc ze strany prarodičů či jiných příbuzných, placené hlídání najatou osobou, jsou zmiňovány zcela výjimečně. V českém prostředí zatím nemá příliš dlouhou tradici a především není u nás rozšířena placená péče o děti najatou osobou, která do domácnosti dochází, ani vzájemné hlídání s jinými rodiči (Höhne, Svobodová et al., 2010).

V rodině, kde jsou oba partneři zaměstnaní, je mnohdy těžké skloubit nároky zaměstnání s péčí o domácnost a děti a může to být i zdrojem napětí a konfliktů. Ve spojitosti se způsoby řešení napětí mezi rodinou a zaměstnáním byly zjišťovány preference, které ulehčují nebo by mohly ulehčit rodičům harmonizovat rodinný a pracovní život. Zcela jednoznačně byly považovány za nejdůležitější věc, která by především ženám ulehčila harmonizaci rodiny a zaměstnání, porozumění a spolupráce partnera. Míra a oblasti neshod se v průběhu rodinného cyklu mění, a to zjevně v závislosti na míře zatížení péčí o děti. Vliv má i vzdělání (Höhne, Kuchařová et al., 2010).

V období vysokoškolského studia došlo u respondentů k nárůstu neshod v partnerském svazku, a to především v oblasti péče o partnerský vztah a domácnost (viz graf 14 a 15). Muži uvedli nejvíce neshody v oblasti péče o partnera a partnerský vztah (73 %), poté následovala oblast péče o domácnost (13 %). Ve skupině žen byla situace podobná, protože nejvíce neshod uváděly v oblasti péče o partnera a partnerský vztah (47 %), vyšší procentuální zastoupení u žen než u mužů měla oblast péče

o domácnost (40 %). Významně vyšší procentuální zastoupení oblasti neshod v péči o domácnost u žen, může svědčit o zavedené dělbě práce v jejich současném svazku na mužské a ženské činnosti, ač uváděly jinak ve svých odpovědích na otázku č. 10 (viz graf 8). Oblast péče o dítě tak významnou roli v oblasti neshod mezi partnery nehrála, u žen 12 % a u mužů 7 %, což bylo pro mne trochu překvapením, protože se v tomto případě nepotvrdil významný negativní vliv na partnerské vyjednávání a organizaci soukromého života, kterou vyžaduje péče o děti, jak uvádějí některé sociologické výzkumy (Bierzová, 2006), rovněž to může svědčit o rovnoměrnějším rozdělení rolí v partnerském svazku u oslovených respondentů na ZSF. Ze statistického vyhodnocení odpovědí žen i mužů vyplynulo, že vysokoškolské studium v kombinované formě negativní vliv na vztahy v partnerství má, což se projevuje především zvýšením neshod v oblasti péče o partnerský vztah a domácnost.

Délka studia respondentů má na výsledcích určitě také svůj podíl, protože rozsah oslovených respondentů byl od druhých ročníků až po navazující magisterské (viz graf 2).

Nejvyšší procentuální zastoupení bylo u žen z třetího ročníku bakalářského studia (44 %) a u mužů (31 %) z druhého ročníku bakalářského studia. Magisterské studium bylo zastoupeno u mužských respondentů (28 %) z druhého ročníku a u žen bylo zastoupení (20 %) z prvního ročníku. Myslím si, že délka studia určitě vyžaduje dlouhodobější vyjednávání mezi partnery, reorganizaci chodu jejich domácnosti i trávení společného času, a to může být zdrojem konfliktních střetů mezi partnery.

Závěrečnou otázkou jsem chtěla zjistit, jestli došlo v partnerství u oslovených respondentů v průběhu vysokoškolského studia v kombinované formě ke změnám a k jakým (viz graf 17) a zároveň testovat hypotézu H2: *partnerský vztah je negativně ovlivněn, když studuje žena*. Z výsledků statistického zpracování vyplynulo, že partnerský vztah není negativně ovlivněn, když studuje žena, stanovená hypotéza se nepotvrdila. Dle mého úsudku to může být do určité míry způsobeno odpovědí části žen na poslední z dotazníkových otázek č. 19 ve srovnání s tím, co uvedly v otázce č. 16. Mnohé z nich si ve svých odpovědích na otázky protirečily. Myslím si, že ženy mají tendenci zkreslovat a nepřipouštět si problémy do poslední chvíle, ač se dlouhodobě

zvýšil počet neshod v jejich partnerském vztahu v období jejich vysokoškolského studia v kombinované formě na ZSF, jak uvedly v odpovědi na otázku č. 16 (viz graf 14) a jak upřesnily i v které oblasti (viz graf 15). Na poslední otázku č. 19 v dotazníku uvedly, že se v partnerském vztahu nic nezměnilo (viz graf 17). Odpovědi mužů byly přímější. Zajímavé je ovšem srovnání odpovědí mužů a žen ohledně změn v partnerském vztahu. Ve skupině mužů převažovala odpověď, že k žádným změnám ve vztahu s partnerkou nedošlo (72 %), ovšem na druhém místě uvedli rozchod nebo rozvod s partnerkou (19 %), zlepšení vztahů s partnerkou uvedlo pouze (8 %) mužů. Ve skupině žen byla také odpověď, že nedošlo k žádným změnám ve vztahu s partnerem (53 %), na druhém místě však uvedly zhoršení vztahu s partnerem ve (27 %) a zlepšení vztahu s partnerem v (12 %), rozvod se konal pouze u (5 %) žen. Překvapil mne vyšší procentuální počet rozvodů u mužů než u žen v průběhu jejich vysokoškolského studia na ZSF i vzhledem k vzájemnému poměru mužů a žen ve sledovaném výzkumném souboru. Je otázkou, proč tomu tak je. Blíže specifikovat by tuto problematiku mohl kvalitativní výzkum. Nesmím opomenout i pozitivní vliv, který respondenti uvedli, a to zlepšení vztahu s partnerem v oblasti vzájemné komunikace. Partner převzal plně odpovědnost a začal sám více partnerce pomáhat a věnovat se dětem a také došlo k uzavření nového manželství. Závěrečnou část svého výzkumu mohu porovnat alespoň částečně s podobným výzkumem, který byl realizován Sociologickým ústavem AV ČR.

Vohlídalová (2007) se ve svém výzkumu zabývala otázkou, zda lze práci a pracovní život označit za významnou příčinu rozpadů manželství a partnerství v ČR. Jak vyplynulo z analýzy, (30 %) respondentů se domnívalo, že práce, ať už jejich nebo partnerova byla jednou z příčin, proč se s bývalým partnerem rozešli nebo rozvedli. Ovšem většina respondentů (69 %) nepovažovala problémy způsobené svým nebo partnerovým profesním životem za příčinu partnerských rozchodů nebo rozvodů v minulosti. Příčinou rozvodu nebo rozchodu, pokud souvisejí alespoň částečně s profesním životem, pak bývá spíše pracovní kariéra muže než ženy. To souvisí patrně s faktem, že ženy jsou v kontextu budování své profesní kariéry ochotny v daleko větší míře ke kompromisům než muži. Ve skupině žen pak podíl lidí, kteří za jednu z příčin partnerského rozchodu považují profesní život, stoupá s rostoucím vzděláním. Pracovní

kariéru označilo jako jednu z příčin partnerského rozchodu (39,6 %) vysokoškolaček nebo žen s vyšším odborným vzděláním, u středoškolaček s maturitou to bylo (30 %) dotázaných a u žen se základním vzděláním to bylo pouze (19 %). Zkušenost z partnerského rozchodu nebo rozvodu, který by alespoň částečně souvisel s profesním životem respondenta/ky a jeho partnera/ky nebo byl zapříčiněn souhrou profesních životů obou partnerů, se tedy týká především žen-vysokoškolaček, lidí v časově a stresově náročných pracovních pozicích. Ačkoliv údaje za populaci jako celek nepoukazují na výraznější vliv pracovního života na rostoucí počet partnerských krizí, v případě určité definované skupiny lidí lze však pracovní život považovat za skutečně významnou příčinu partnerských a manželských rozpadů (Vohlídalová, 2007, s. 69-71).

6 Závěr

Předložená bakalářská práce Vliv vysokoškolského studia v kombinované formě na vztahy v partnerství poukazuje v širších souvislostech na změny v partnerském soužití v současné době a seznamuje nás s faktory, které mohou mít vliv na vývoj vztahu mezi partnery. Jednou z těchto okolností, která může negativně ovlivnit partnerský vztah, je také vysokoškolské studium jednoho z partnerů. Jak již bylo zmíněno v Úvodu, přináší současná doba mnohé změny, se kterými úzce souvisí také dnešní postavení rodiny a partnerských vztahů. Rostoucí individualizace nejen mužů, ale i žen s důrazem na vlastní rozvoj a seberealizaci, zejména v pracovní sféře, stále naráží na bariéry společenského systému s projevy genderových nerovností. V České republice stále není běžnou záležitostí, aby se na pracích v domácnosti a péči o děti rovnoměrně podíleli jak žena, tak i muž. Pokud k tomu přidáme vysokoškolské studium jednoho z partnerů, může nastat problém v partnerském vyjednávání, jak sladit dvě pracovní (studijní) kariéry s péčí o děti, domácnost a partnerský vztah. Obecně může tato situace vést mezi partnery k mnoha konfliktním střetům, které mohou v krajním případě vyústit v rozchod nebo rozvod.

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část obsahuje šest kapitol, které se v širších souvislostech zabývají faktory, jež mohou ovlivňovat průběh vzájemného partnerského vztahu v současné společnosti. V úvodní teoretické části jsou popsány základní pojmy v oblasti genderu, dále je teoretická část zaměřena na soukromé vztahy v individualizované společnosti, formy uspořádání současné rodiny, mateřství a otcovství, dělbu práce v rodině a organizaci profesních životů v páru. Je popsána problematika partnerských vztahů, rodinné interakce i důsledky dlouhodobých konfliktních situací, jako jsou rozchod nebo rozvod. Poslední kapitola je zaměřena na vzdělávání dospělých, jeho význam a specifika učení dospělých. Závěrem jsem psala také o vzdělávání a genderové segregaci na trhu práce. V praktické části bakalářské práce je popsána metodika výzkumného šetření, charakteristika a způsob výběru výzkumného souboru, způsob zpracování dat a výsledky výzkumného šetření. Praktická část této bakalářské práce se zabývá získáním

odpovědí na stanovené dílčí cíle a je zaměřena na splnění hlavního cíle práce. V souvislosti s uvedenými cíli byly stanoveny dvě hypotézy. Ze zpracovaných výsledků dotazníkového šetření jsem se pokusila vyvodit patřičné závěry a zhodnotit, zda se mi podařilo stanovené hypotézy potvrdit, nebo vyvrátit a získat odpovědi na hlavní a dílčí cíle.

Hypotéza H1: Vysokoškolské studium v kombinované formě má negativní vliv na vztahy v partnerství. Tato hypotéza byla potvrzena. Z výsledků vyplývá, že v období studia došlo v partnerském svazku u respondentů k nárůstu neshod, a to především v oblasti péče o partnerský vztah a v péči o domácnost. Tímto jsem zároveň získala odpověď na jeden z dílčích cílů. Tato skutečnost může svědčit o stále přetrvávajícím rozdělení mužských a ženských rolí u respondentů, ač uváděli jinak. Vysokoškolské studium jednoho z partnerů vždy naruší nějakým způsobem chod společné domácnosti i vzájemný čas strávený společně s partnerem. Nejedná se o krátkodobý časový úsek, ale dlouhodobý, který může stávající partnerský vztah negativně ovlivnit.

Hypotéza H2: Partnerský vztah je negativně ovlivněn, když studuje žena. Tato hypotéza se nepotvrdila, dle mého úsudku to může být částečně způsobeno odpovědí žen na poslední z dotazníkových otázek. Mnohé z nich si ve svých odpovědích na otázky protirečily. Ženy mají tendenci zkreslovat a problémy si do poslední chvíle nepřipouštět. Ač některé uváděly, že se počet neshod v jejich partnerském vztahu dlouhodobě zvýšil, na poslední otázku č. 19 v dotazníku uvedly, že se v jejich partnerském vztahu nic nezměnilo. Odpovědi mužů byli přímější. U obou pohlaví se vyskytují neshody v partnerském vztahu v období jejich vysokoškolského studia v kombinované formě, ale statisticky významný rozdíl negativního dopadu studia ženy na partnerský vztah se neprokázal. V několika případech došlo v souvislosti se studiem VŠ jednoho z partnerů k rozchodu i rozvodu. Malý počet těchto případů v mém šetření se ukázal jako statisticky nevýznamný a na potvrzení stanovené hypotézy H2 neměl podstatný vliv. Zároveň jsem však získala odpověď na druhý dílčí cíl, že může v partnerském vztahu dojít až k rozchodu či rozvodu vlivem vysokoškolského studia jednoho z partnerů. Předpokládám, že partnerský vztah těchto respondentů mohl být

problematický již předtím a studium partnera/ky již stávající problémy v partnerství jen umocnilo.

Na stanovené cíle výzkumu jsem získala odpovědi.

Partnerské vztahy jsou ovlivněny vysokoškolským studiem v kombinované formě převážně negativně, ale v malém procentu se pro partnerský vztah vyskytoval i pozitivní přínos, jako je zlepšení komunikace mezi partnery nebo to, že partner převzal plně odpovědnost a začal sám více partnerce pomáhat a věnovat se dětem, také došlo k uzavření nového manželství.

Tato bakalářská práce může být využita pro další rozsáhlejší výzkum genderové problematiky nebo i jiné výzkumné studie zabývající se podobnou problematikou. Některé informace mohou být využity sociálními pracovníky zabývajícími se krizemi v rodinách (poradenství). Práce by mohla být rovněž použita při výuce v předmětech, které se zabývají oblastí partnerských vztahů jako námět pro diskusi při vyučování.

7 Seznam informačních zdrojů

1. BIERZOVÁ, J. Rozdělení domácích prací a péče o děti v rodině. **In:** KŘÍŽOVÁ, A., MAŘÍKOVÁ, H., HAŠKOVÁ, H., BIERZOVÁ, J. *Pracovní a rodinné role a jejich kombinace v životě českých rodičů: plány versus realita*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2006, 108 s. ISBN 80-7330-112-1.
2. DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost. Příručka pro uživatele*. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2009, 372 s. ISBN 978-80-246-0139-7.
3. DONATH-BURSON-MARSTELLER. *Vzdělávání dospělých v ČR*. [online]. 2009. [cit. 2013-6-25]. Dostupné z: <http://www.dbm.cz/pruzkumy/127-vzdelavani-dospelych-v-cr>
4. DUDOVÁ, R., VOHLÍDALOVÁ, M. *Nové tváře rodiny a nové podmínky pracovního trhu – teoretické souvislosti*. In: DUDOVÁ, R., HASTRMANOVÁ, Š., HAŠKOVÁ, H. MAŘÍKOVÁ, H. *Souvislosti proměn pracovního trhu a soukromého, rodinného a partnerského života*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v. v. i. 2007, 138 s. ISBN 978-80-7330-119-4.
5. DUDOVÁ, R. *Rodina a rodiny – formy soukromého života v České Republice*. [online]. 2006. [cit. 2013-6-25]. Dostupné z: http://www.socioweb.cz/upl/editorial/download/195_SOCIOWEB_11_2011.pdf
6. FAFEJTA, M. *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*. Věrovany: Nakladatelství Jan Piszkiwicz, 2004, 159 s. ISBN 80-86768-06-6.
7. FINEMAN, M. A. *The Neutered Mother* (1992). 46 U. Miami L. Rev. 653 1991-1992; Emory University School of Law. Emory Legal Studies Research Paper No. 12-203. vol. 653-654. [online]. [cit. 2013-3-22]. Dostupné z: <http://ssrn.com/abstract=2061099>
8. GIDDENS, A. *Sociologie*. 1. Vyd. Praha: Argo, 1999, 595 s. ISBN 80-7203-124-4.

9. GIDDENS, A., SUTTON, P. W. *Sociology*. 6th ed. Cambridge: Polity Press, 2009. ISBN 978-0-7456-4358-8.
10. HÖHNE, S., SVOBODOVÁ, K., a kol. *Rodina a zaměstnání s ohledem na rodinný cyklus*. [online]. 2010 [cit. 2013-6-25]. Dostupné z : http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_310.pdf
11. CHALOUPKOVÁ, J. *Proměny rodinných a profesních startů*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v. v. i., 2010, 167 s. ISBN 978-80-7330-185-9.
12. JANOŠOVÁ, P. *Dívčí a chlapecká identita: Vývoj a úskalí*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2008, 288 s. ISBN 978-80-247-2284-9.
13. KALIBOVÁ, K. Zaměstnání rodičů, výchova dětí a očekávaná role státu. **In:** KOCOURKOVÁ, J., RABUŠIC, L.. *Sňatek a rodina: zájem soukromý nebo veřejný*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra demografie a geodemografie, 2006, s.128-139. ISBN 80-86561-93-3.
14. KLIMEŠ, J. *Partneři a rozchody*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, 240 s. ISBN 80-7367-045-3.
15. KOZLOVÁ, L. *Výzkum v sociální oblasti*[online]. [cit. 2013-3-26]. Dostupné z: http://www.eamos.cz/ksb/externi/ksb_305/index.htm
16. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 1993, 124 s. ISBN 80-901424-7-8.
17. MAŘÍKOVÁ, H. Rodiče na trhu práce – reálné možnosti hypotetické volby. **In:** KŘÍŽOVÁ, A., HAŠKOVÁ, H., BIERZOVÁ, J. *Pracovní a rodinné role a jejich kombinace v životě českých rodičů: plány versus realita*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2006, 108 s. ISBN 80-7330-112-1.
18. MERRIAM, S. B., CAFFARELA, R. S., BAUMGARTNER, L. M. *Learning in adulthood: A comprehensive guide*. 3rd.ed. Jossey-Bass, 2007, 560 iss. ISBN-13:978-07879-7588-3.

19. MŠMT. *Strategie celoživotního učení ČR. Msmt.cz* [online]. 2009, [cit. 2012-4-26]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr>
20. OAKLEY, A. *Pohlaví, gender a společnost*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 176 s. ISBN 80-7178-403-6.
21. PESECHKIAN, N. *Partnerské vztahy. 33a jeden způsob jak žít ve dvou*. 1.vyd. Praha: NLN, 1995,255s. ISBN 80-7106-115-8.
22. PROKOP, David. Proč se nevezmou? *Psychologie dnes*. 2012, č. 2, s. 24-25. ISSN 1212-9607.
23. ŘEZÁČ, J. *Sociální psychologie*. Brno: Paido, 199, 268 s. ISBN 80-85931-48-6.
24. SIROVÁTKA, T., HORA, O. *Rodina, děti a zaměstnání*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, nakladatelství Šalé – ALBERT, 2008, 330 s. ISBN 978-807326-140-5.
25. SEDLÁČEK, L. PLESKOVÁ, K. *Aktivní otcovství*. 1. Vyd. Brno: Nesehnutí, 2008, 60 s. ISBN 80-903228-9-1.
26. ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009, 208 s. ISBN 978-80-7367-551-6.
27. ŠMOLKA, P., MACH, J.. *Manželská a rodinná trápení z pohledu právníka a psychologa*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, 192 s. ISBN 978-80-7367-448-9.
28. ŠPIDLA, Vladimír. Zkušenost Evropské unie: rovnost začíná v rodině. **In:** KŘÍŽOVÁ, A., DUDOVÁ, R. *Práce a péče*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008,163 s. ISBN 978-80-86429-94-6.
29. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II. Dospělost a stáří*. 1.vyd. Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2007, 459 s. ISBN 978-80-246-1318-5.

30. VALENTOVÁ, M., ŠMÍDOVÁ, I., KATRŇÁK, T. Genderová segregace na trhu práce. **In:** JARKOVSKÁ, L., LIŠKOVÁ, K., ŠMÍDOVÁ, I. a kol. *S genderem na trh: Rozhodování o dalším vzdělání patnáctiletých*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010, 220 s. ISBN 978-80-7419-030-8.
31. VESELÁ, J. *Úvod do sociologie*. 1. vyd: Univerzita Pardubice, Fakulta ekonomicko- správní, 2006, s. 61. ISBN 80-7194-861-6.
32. VÍTEČKOVÁ, M. Proměny profesních a rodinných startů. **In:** CHALOUPKOVÁ, Jana. *Proměny rodinných a profesních startů*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v. v. i., 2010, 167 s. ISBN 978-80-7330-185-9.
33. VODÁKOVÁ, A. *Hodnotový svět žen a jeho paradoxy*. Sociologický časopis [online]. 1995, č. 1, s. 40-41. [cit. 2013-4-26]. ISSN 0038-0288. Dostupné z: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/100cdfd951938c99102f18f3dad834bd10c4fa9a_345_039VODAK.pdf
34. VOHLÍDALOVÁ, M. Práce a soukromý život v současné společnosti. **In:** DUDOVÁ, R. HASTRMANOVÁ, Š., HAŠKOVÁ, H. MAŘÍKOVÁ, H. *Souvislosti proměn pracovního trhu a soukromého, rodinného a partnerského života*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v. v. i. 2007, 138 s. ISBN 978-80-7330-119-4.
35. VYMAZAL, J. Vzdělávání dospělých v české tradici a v evropském kulturním kontextu. **In:** LEIRMAN, Walter. *Čtyři kultury ve vzdělávání*. 1. vyd. Praha: Vydavatelství Karolinum, Univerzita Karlova, 1996, s. 139 – 153. ISBN 80-7184-168-4.
36. WILLERTON, J. *Psychologie mezilidských vztahů*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, 155 s. ISBN 978-80-247-3924-3.

8 Přílohy

Příloha 1:

DOTAZNÍK

Jmenuji se Soňa Válečková a jsem studující 3. ročníku oboru RPBK. Chtěla bych Vás požádat o vyplnění dotazníku, který bude zpracován v rámci kvantitativního výzkumu, vztahující se k mé bakalářské práci. V dotazníku označte křížkem Vámi zvolenou odpověď, popř. ji vypište do vymezeného prostoru. Dotazník je anonymní a Vámi uvedené informace nebudou zneužity. Vyplněný dotazník předejte pověřené osobě z vašeho ročníku nebo jej zanechte na recepci ZSF (Uran). Děkuji.

Dotazník k BP „Vliv vysokoškolského studia v kombinované formě na vztahy v partnerství“

1. Jste

- Muž
- Žena

2. Váš věk...

3. Který stupeň VŠ kombinovaného studia studujete?

- Bakalářské
- Magisterské

4. V kterém ročníku nyní studujete?

- 1. Bc
- 2. Bc
- 3. Bc
- 1. Mgr.
- 2. Mgr.

5. Který obor studujete...

6. Z jakého důvodu studujete VŠ v kombinované formě?

- Seberealizace
- Nutnost spojená se zaměstnáním
- Intelektuální rozvoj
- Jiné důvody, uveď prosím jaké.....

7. Žijete

- V manželství
- V nesezdaném soužití (společná domácnost)
- Sám

- S rodiči

8. Děti

- Mám
- Nemám
- V případě kladné odpovědi prosím, uveďte počet...

9. Kterou formu partnerství preferujete?

- Sezdané
- Nesezdané

10. Rozdělujete ve Vaší domácnosti činnosti na tzv. mužské a ženské? Vyplní žijící v manželství nebo nesezdaném soužití.

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Rozhodně ne

11. Za živitele Vaší rodiny považujete? Vyplní žijící v manželství nebo v nesezdaném soužití.

- Jen sebe
- Partnera/ku
- Oba se podílíme na finančním zajištění domácnosti stejným dílem

12. Péči o dítě/děti a domácnost v období Vašeho VŠ studia v kombinované formě zajišťuje? Vyplní ti, kteří mají děti ve své péči.

- Zajišťuji pouze sama/sám
- Zajišťuje partner /ka
- Občas pomáhá partner/ka
- Často pomáhá partner/ka
- Pomáhají rodiče
- Využívám služeb jiných osob, uveďte kterých...

13. Jaká je podle Vás úloha ženy v současné rodině? Můžete uvést více možností.

- Být manželkou
- Být matkou
- Být vychovatelkou dětí

- Být milenkou
- Být rovnocennou partnerkou muže
- Vydělávat peníze
- Starat se o domácnost
- Být oporou svému manželovi/partnerovi
- Jiná možnost, uveďte prosím jaká...

14. Jaká je podle Vás úloha muže v současné rodině? Můžete uvést více možností.

- Být manželem
- Být otcem
- Být milencem
- Být rovnocenným partnerem ženy
- Vydělávat peníze
- Starat se o domácnost
- Být oporou své manželce/partnerce
- Jiná možnost, uveďte prosím jaká...

15. Ve které oblasti dochází podle Vás nejčastěji k neshodám s partnerem/kou

- Oblast péče o domácnost (př. domácí práce, finance,.....)
- Oblast péče o partnera a partnerský vztah (př. trávení volného času,.....)
- Oblast péče o dítě (př. hlídání, výchova,.....)
- Jiná oblast, uveďte prosím jaká...

16. Zvýšil se počet neshod v rámci Vašeho partnerství v průběhu VŠ kombinovaného studia?

- Ano
- Ne

17. Pokud ano, uveďte ve které oblasti...

- Oblast péče o domácnost (př. domácí práce, finance,.....)
- Oblast péče o partnera a partnerský vztah (př. trávení volného času,.....)
- Oblast péče o dítě (př. hlídání, výchova,.....)
- Jiná oblast, uveďte prosím jaká...

18. Ovlivnilo VŠ studium v kombinované formě zásadně Váš vztah v partnerství?

- Ano
- Ne
- V případě kladné odpovědi prosím, uveďte jak...

19. Došlo u Vás v průběhu Vašeho VŠ studia v kombinované formě....

- K rozvodu či rozchodu s partnerem/kou
- K zhoršení vztahů s partnerem/kou
- Nedošlo k žádným změnám ve vztahu s partnerem/kou
- Došlo ke zlepšení vztahu s partnerem/kou
- Jiné, prosím uveďte...